

รวมเรื่องสั้น

ของ
เสฐียร โกเศศ

พ.ต.ท. อรัญ จิตรภักดี

พิมพ์เป็นอนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

ร.อ. หลวงมานิตรฐยา

(ทองสุข จิตรภักดี)

ณ เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๐๐

คำนำ

กรมศิลปากรได้รับแจ้งความจาก พ.ศ.ท. อริย์ จิตรภักดี แห่ง
กองกำกับการตำรวจนครบาลที่ ๕ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเพื่อแจก
เป็นวิทยาทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงมานิตศรีสุธา ผู้เป็นบิดา
กำหนดงานในวันที่ ๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ เมรุวัด
จักรวรรดิราชาวาส กรมศิลปากรมีคำสั่งอนุญาตให้พิมพ์ได้ดัง
ประสงค์

หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทประพันธ์สั้น ๆ ของเสวีสุริย โทเศศ ซึ่ง
เคยลงพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ บทประพันธ์เหล่านี้มออยู่หลายเรื่องด้วยกัน
ประพันธ์ไปในทำนองที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และเกร็ด
ความรู้ต่าง ๆ ปรากฏว่าเป็นที่สนใจแก่ผู้ใฝ่หาความรู้ทั่วไป กรมศิลปากร
ได้เคยอนุญาต ให้ผู้มาขอพิมพ์ หนังสือ จากต้นฉบับ ของหอสมุด แห่งชาติ
คัดลอกเรื่องเหล่านี้ไปจัดพิมพ์ตามความต้องการ เฉพาะเล่มนี้เจ้าภาพ
ได้เลือกจัดพิมพ์ ๓ เรื่อง คือ เรื่องกนิษฐา, กนิษฐา ในแง่อักษร-
ศาสตร์ และเรื่องไปพระบาท

กรมศิลปากรขออนุโมทนา ในกุศลบุญราศีกุศลคุณานุปทานที่เจ้าภาพ
ได้บำเพ็ญเป็นบิณฑูรฐานธรรม และกุศลที่ ให้พิมพ์หนังสือแจกจ่ายเป็น
วิทยาทาน ขออำนาจบุญกุศลดังกล่าวจงโปรดจงบันดาลให้สำเร็จอิริยาบถ
มโนคุณ แต่ท่านผู้วายชนม์ ตามควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภาพทุก
ประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๒๕ เมษายน ๒๕๐๐

สารบัญเรื่อง

๑.	เรื่อง ก็นโต๊ะเงิน	หน้า ๑
๒.	เรื่อง ก็นหมากในแง่อักษรศาสตร์	หน้า ๕
๓.	เรื่อง ไปพระบาท	หน้า ๒๐

ร.อ. หลวงมานัตร์ธูยา (ทองสุข จิตรภักดี)

ชาติ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๑๑

มรณะ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๕๕

ร.อ. หลวงมานิตรัฐยา (ทองสุข จิตรภักดี) แถวนั่ง
คนที่ ๓ (นับจากซ้าย) ถ่ายเมื่อครั้งรับราชการเป็นผู้ช่วยปลัดสุขาภิบาลมณฑลภูเก็ต พ.ศ. ๒๔๕๕

ประวัติ

คุณปู่ร้าวคราวเดียวกับ ร.อ. หลวงมานิครรัฐยา (ทองสุข จิตรภักดี) คุณพ่อของข้าพเจ้าต่างล้มหายตายจากไปเกือบหมดแล้ว คนอายุขณยาวมาจนถึง ๘๘ ปีเศษนี้ หาไม้ค้ำยันได้ง่ายนัก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่จะไปขอความกรุณาต่อท่านที่เป็นญาติ หรือเพื่อนฝูงของคุณพ่อเพื่อให้ช่วยเขียนประวัติของท่านลงในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าจึงตกลงเขียนเดี่ยวเอง โดยทบทวนความจำ นำมาเขียนโดยย่อเท่าที่จะนึกได้เท่านั้น

คุณพ่อเกิดเมือจันเสาร์ วัน ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปี มะโรง ตรงกับวันที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๓ ณ ตำบลบ้านช่างหล่อ (เดี๋ยวรวมชนกับตำบลบ้านช่างหล่อ) อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี (พี่) และนางปลัดม คือบิดาแตงมารดาของท่าน คุณพ่อมพะชายคือนายถมยา จิตรภักดี (ถึงแก่กรรมแล้ว) มีน้องคือนายรัก จิตรภักดี (ถึงแก่กรรมแล้ว) นางสาย พรหมอายุดี (ภรรยาหลวงพรหมอายุดี ถึงแก่กรรมแล้ว) และนางเต็ม ช่างตีสังข์ เมือประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓ คุณพ่อมภรรยาชื่อนางตลับ อยู่กันด้วยกันด้วยระยะเวลาอันสั้นก็เลกต่างกันไป ทราบว่านางตลับได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว ได้เกิดบุตรกับนางตลับคนหนึ่งคือ นางใส่ว ศรุตเสน ซึ่งก็ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ต่อมาวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๔๔๘ คุณพ่อไปแต่งงานกับนางทรพย์ บุตรีหลวงจรุธรรม เกิดบุตรชายหญิงด้วยกัน ๔ คน คือ ๓. นายกมล จิตรภักดี (ถึงแก่กรรมแล้ว) ๒. นางจรรยา บุตรกุด (ถึงแก่กรรมแล้ว) ๓. ศิวข้าพเจ้า ๔. นายธาดา จิตรภักดี

คุณพ่อได้รับราชการในกรมแผนที่ทหารบก ได้รับยศและตำแหน่งเรื่อยมาจนเป็นร้อยเอก แล้วโอนเข้ารับราชการพลเรือนเป็นผู้ช่วยปลัด

ผู้ซำกษำต มณทลภูกเกิด เมอจนท ๕ กุมภำพหฐ พ.ศ. ๒๔๕๗ คุณแม่
 ของซำพเจำตงแถกกรรมตง คุณพ่อเด็ยใจมำก และได้ธำออกจำก
 รำชกำรพำกรอบกจรกตบมำอยุภำนเคมทจ้งหวัตชนพรวกตออกมำ ในรำจ
 พ.ศ. ๒๔๗๓ ทำพได้ภรรยำคนหน้งชื่อ นำนม ซึ่งได้เล็กธำงกันไปนำน
 แถง เกิดบุตรคนหน้งคือนำยอคม จิตรภักด แถะรำจ พ.ศ. ๒๔๗๘ ทำน
 มภรรยำออกคนหน้งชื่อ นำนประพศ์ ซึ่งถงแถกกรรมไปแถง มีบุตรต้งย
 กับคนหน้งคือ นำยศพำจก จิตรภักด

คุณพ่อเป็นคนที่ชอบคบหำส่ำมำกกับคนทุกชน จ้งมเพื่อนฝูงมีตร
 ส่ำหำยมำก คดำนมใจคอดีเพื่อเพื่อนแถะมีใจกว้างของทำน เป็นทริ
 จกกันดี ในระแถกขำนตำบตโถดเคยง ถงครำวมงำนกำรเช่นทำบุญเตยง
 พระหรืองำนมงคตเป็นคณ ทขำนคุณพอมเครื่องภำษณะ ถงย ขำม ชอน
 ชอนม วดำ และ เตื่อ พรหม ผำมำน วดำ เตรียมพร้อมใจให้ใครค่อใคร
 หยบขมไปใช้ส่ำย จนกระทั่งแถกห้ภรำคหำยไปจนเกือบหมดแถง

เมือออกจำกรำชกำรกตบมำอยุภำน คุณพ่อได้หันเขำหำงำน
 อติเรกตำง ๆ เพื่อเป็นเครื่องเพดตเพदनค่อกำรตำรงชีวิต เค่งำน
 เทดำนมได้เป็นเรื่อไรตำระเด็ยทเคยง หำกขำงอย่ำงเป็นประโยชน์แก่
 เพื่อนบ้านแถะบุคคลทงไป บำงอย่ำงก็เป็นตั้งน่ำอนุโมทนา เป็นการตม
 ควรถจจะหยบยงำนบำงอย่ำงของคุณพ่อมำกตำงในท้น คือ

๑. เกยวกับกำรแพทย เนื่องจำกบิดำของคุณพ่อเป็นแพทย
 แแผนโบราณ เมือถงแถกกรรมแถง ได้ตั้งตุขำแถะตำรำยำไว้มำกมำย
 เป็นทหนำเด็ยค้ำยกำจะปล่อยให้สูญหำยไปเด็ย คุณพ่อจ้งได้ตมใจค้ำกษำ
 วิชำกำรแพทยแผนโบราณจนขำของ จนได้รับประกำศ์นยบตรจำกกรรม
 ส่ำรำรณัฐเป็นแพทยแผนโบราณชนท ได้ทำกำรตรวจรักษำคนใช้

จนหมอเลี้ยงเป็นทนายของคนทั่วไป แลตรวจรักษา การให้ยา
หรือวินิจฉัยโรคคน คุณพ่อได้ใช้วิธีการของแพทย์แผนปัจจุบันมาคิด
แปลงประกอบเข้าด้วยกัน จึงเป็นผลให้ท่านสามารถรักษาคนไข้ให้หาย
จากโรคร้ายจนหมอเลี้ยง เป็นดังตำบูลูกจันทน์ดาวเดี่ยวไม้ไต่กก้อย การ
รักษาคคนไข้ของคุณพ่อมิได้หวังผลประโยชน์ตอบแทนเป็นเงินทองแต่ประ
การ ไต่ท่านรักษาเอาบุญเท่านั้น มีคนมาตักคนใครมาปลูกให้ไปตรวจไว้
คุณพ่อก็คงชวนเขาเรียกเขาส่งไปรักษาให้ เมื่อข้าพเจ้ามาอายุประมาณ
๓๒-๓๓ ปี จำได้ว่าได้เคยถือกระเป๋ายาคามคุณพ่อไป ไนเวตตัก ๆ
หลายครั้ง ซึ่งขณะนั้นจังหวัดนครราชสีมาถนนหนทางดังที่ปรากฏอย่าง
ทุกวันนี้ ต้องเดินไปตามถนนอิฐบ้าง ตามสะพานไม้ข้ามคลองหรือท้อง
ร่องต่างบ้าง บางครั้งเป็นฤดูฝนก็ยิ่งลำบากมากจน แค่นี้ก็เคยพบว่า
คุณพ่อได้เคยบ่นว่าเหนื่อยยากอย่างไร ท่านคงจะรู้สึกภูมิใจในความ
ลำบากนั้นด้วยซ้ำ คุณพ่อมิได้หยุดอยู่แต่การรักษาคคนไข้เท่านั้น ระยะเวลา
หนึ่ง ๆ ก็จะมา ท่านยังได้ศึกษาการผูกคูกรรหอก ทำการคดอดบุตรให้
ใครต่อใครอีกมาก แม้แต่คนจนซึ่งถือธรรมเนียมการคดอดบุตรของกระ
ทำด้วยตนเอง ถึงต้องขอให้คุณพ่อทำคดอดให้เลย ดังนั้นจึงไม่เป็น
การแปลกที่บุคคลที่ใดเคยใกล้ชิด หรือมีการติดต่อกันมิใช่เป็นลูกหลาน
หรือญาติ ได้พลอยเรียกคุณพ่อของข้าพเจ้าเป็นพ่อดวง หรือคุณตง
(หรือคุณพ่อแก้ว) หรือคุณตา คุณปู่ ฯลฯ กันไปจนกระทั่งเขาเหล่านั้น
พากันล้มไปจนเกือบหมดแล้ว เพราะในบั้นปลายของชีวิต คุณพ่อเป็น
โรคชราไปไหนไม่ได้ คงนอนอนอยู่ที่บ้าน มิได้ออกไปให้ใครพบเห็น
จนกระทั่งได้จากไปโดยไม่มีวันกลับ

๒. เกี่ยวกับช่าง เช่นเดียวกับคู่มือและตำรายาคู่มือของ
 ข้าพเจ้าได้ทั้งตำราแบบวาดเขียนตายเดินตายจนกว่าจะ
 รับราชการ ในกรมแผนที่จาเงมากับเครื่องตั้ง เครื่องวัดและเศษชนิด ๆ
 เขียน ๆ มาแต่จึ่งได้สนใจในเรื่องนี้ และได้ใช้เป็นหลักในการแกะ
 สลักทำเครื่องตั้งและแท่งหยวก คือการแกะสลักฟักทอง มันเทศ มะระกอย
 ฯลฯ ให้เป็นรูปภาพในเรื่องนิยายต่าง ๆ เช่นเรื่องรามเกียรติ์เป็นต้น หรือ
 แกะสลักเป็นรูปดอกไม้ต่าง ๆ แล้วนำมาประกอบเข้ากับหยวก ซึ่งถูก
 ประคิมสูดด้วยไม้เป็นตายจนกว่าจะถึงเหตุนี้ใช้สำหรับติดตั้งไว้กับ
 เมรุเผาศพ เป็นภาพฝีมืออันงดงาม ต้องใช้เวลาประคิมสูดทำในงาน
 หนึ่งอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าหนึ่งวันหนึ่งคน และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากพอ
 คุณพ่อได้สนใจในวิชาเครื่องตั้งคนจนได้ก่อตั้งคณะชน มีลูกศิษย์ลูกหา
 มากจน ชื่อเสียงแพร่ออกไปก็ถูกขอให้ไปทำเครื่องตั้งในงานศพต่าง ๆ
 แม้ในต่างจังหวัดก็มีบ่อย ๆ ภาพที่คุณพ่อมีฝีมือและได้รับความนิยมน
 มากก็ค่อยมาพิมพ์ลงหนังสือ และเป็นที่ทราบกันทั่ว งานศพใดที่มี
 ภาพพิมพ์ลงนี้ก็จะต้องเป็นงานค่อนข้างมีหนามตาตั้งหน่อย เพราะต้อง
 เสียค่าใช้จ่ายมาก ด้วยใจรักก็ตั้งในทางนี้ แม้จะของออกหมดบอดคนชน
 กทมเขา ทุกวันนั้นความนิยมในศิลปะดังกล่าวแล้วก็จะจางหายไป ๆ ซึ่งเป็น
 ที่น่าเสียดาย ท่านผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้มาในงานตั้งศพคุณพ่อทอดจกรวรรดิ
 ราชาวาสต์ในคืนที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ คงจะได้เห็นเครื่องตั้งศพอัน
 สวยงาม ซึ่งนาน ๆ จะพบเห็นและคงจะยอมรับว่าเป็นศิลปะอันน่าสนใจ
 เพียงไร ถึงเหตุนี้ถูกประคิมสูดโดยคณะลูกศิษย์ลูกหาของท่าน
 โดยความพร้อมเพียงกันทั้งสิ้น แต่การพิมพ์ลงรูปภาพเครื่องตั้งศพเมรุ

ศัพคุณพ่อ ในฉนวนพระราชทานเพลิงศพ
ของเมรุทศกัณฐ์ไม่อำนวยความสะดวก

๓. เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คุณพ่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่

เต็มใจได้ ในบวรพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าผู้หนึ่ง เคยเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง
บอกบุญเรียกรอเงินทำนุบำรุงการพระศาสนา ถึงจนธรรมด้นะกัจจกใหม่
การขมมนพั้งธรรมหรือธรรมปลุกจิตวิสัยนา ข้าพเจ้าจำได้จาเมื่อเด็ก ๆ
เคยพบเห็นบุคคลซึ่งมีชื่ออยู่ในวงการ พระพุทธศาสนา ในเวदानนหลายท่าน
เคยไปมาหาสู่ที่บ้านเสมอ เช่น นายใหญ่, นายแดง, นายนรินทร์
(กตัง) และข้าราชการชนผู้ใหญ่ออกหลายท่าน ด่อนมากเป็นข้าราชการ
บ้านาญ (นายใหญ่ อาชีพเป็นแพทย์แผนโบราณมีชื่อ ดูเหมือนเป็น
นายกสันทนาธรรมด้นาคม เข้าใจว่าอยู่แถววังจักร — นายแดง เป็นผู้
อันจะกิน นายนรินทร์ (กตัง) คนเดียวกับที่ท่านผู้อ่านรู้จักอยู่คนเดียว) มี
วัดอยู่วัดหนึ่งอยู่ใกล้บ้านคือ วัดคงท่า คุณพ่อได้เป็นผู้จัดการบูรณะ
วัดนี้ให้เจริญ จัดตั้งกรรมการจัดหาเงิน รักษาเงิน มีแผ่นป้ายสมัค
บุญชั่งแต่ดงรายนามและรายการเป็นหลักฐาน เคยพบหลักฐานว่า
คุณพ่อเคยมีจดหมายทูลขอเงินจากพระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุฑจักรพงศ์
ซึ่งประทับอยู่ในอังกฤษเพื่อสมทบทุนบำรุงศาสนา แต่กระทรวงประทานให้
เท่าไรหรือไม่จำไม่ได้ เพราะเป็นเวลาที่ ๓๐ ปีมาแล้ว คุณพ่อได้สนใจ
ในหลักธรรมพระพุทธศาสนามาอย่างมาก ในเวดาด่างท่านได้ไปมาหาสู่
กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชา ซึ่งทรงเป็นทั้งอาจารย์และมิตรอันเคารพของ
ท่าน ทำให้ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนาแตกฉานยิ่งขึ้น ด่อนการบุญ
สุนทานคุณพ่อได้ปฏิบัติสืบเนื่องที่ต่อกันมาเป็นนิตย์ไม่ขาดสาย มีการ
ทำบุญได้บาครัวแก่พระภิกษุสงฆ์ทุกเวลาเช้า แม้กระทั่งป่วยเป็นโรคชรา

เดินเหินไม่ได้และไม่สามารถออกจากบ้านไปได้บาตรด้วยตนเองแล้ว ถัดมา
 กยงจศ ให้มีการ ใส่บาตรอยู่ตลกดงจนกระทั่งสิ้นชวศ

คุณพ่อได้ป่วยหนักประมาณ ๒ เดือนเศษ นายแพทย์ตั้งความ
 เห็นว่าเป็นโรคหัวใจวาย และได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อ ๓๓ ตุลาคม พ.ศ.
 ๒๔๘๘ เวลา ๒๒.๐๐ น. เศษ รวมอายุได้ ๘๗ ปีเศษ บางทีจะด้วย
 ถูกดงกรรมที่ท่านได้ฆ่าเพี้ยความเอื้อเฟื้อแผ่แก่ชาวบ้านและความเพียร
 ในการปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นจากตัวของตัวเองหนักได้ จึงทำให้ท่าน
 จากโลกนี้ไปโดยสงบ ประสงค์รู้ตัวของท่านคือว่า ท่านจะไปอยู่ที่ใด ใน
 ตัมปรายภาพ

พ.ต.ท. อู๋ชัย จิตรภักดี

๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐

ประวัติราชการ ของหลวงมานิตรัฐยา (ทองสุข จิตรภักดี)

- พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นพนักงานฝึกหัดวิชาแผนที่ กรมแผนที่ กระทรวงเกษตร
(ต่อมากรมแผนที่โอนมาขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหม)
- พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นพนักงานชั้น ๒
- พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นพนักงานชั้น ๓
- พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นปลัดเวร
- พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนมานิตรัฐยา
- พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นผู้ช่วยราชการ
- พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นนายเวรชั้น ๓ และในปีเดียวกันนี้ ได้ย้ายมารับราชการ
ในกรมเสนาธิการทหารบก ตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้า
แผนกที่ ๓
- พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยตรี
- พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เลื่อนยศเป็นร้อยโท
- พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้เลื่อนยศเป็นร้อยเอก
- พ.ศ. ๒๔๕๒ ย้ายไปอยู่กรมยุทธศาสตร์ทหารบก
- พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงมานิตรัฐยา
- พ.ศ. ๒๔๕๘ รับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยปลัดผู้รักษาป่า มณฑลภูเก็ต
- พ.ศ. ๒๔๖๐ ลาออกจากราชการรับพระราชทานบำนาญ

เรื่องกินโต๊ะจีน

เมื่อเคยงโต๊ะกันเป็นอย่างกินโต๊ะจีน เขานั่งโต๊ะ คนเดินโต๊ะยก
ตักไม้เป็นจาน ๆ มาให้กินก่อน กินแล้ว มีอาหารจานเล็ก ๆ กินเจ้าจาน
เล็ก ๆ น้หมด ถึงอาหารจานใหญ่ เริ่มต้นด้วยหุปลาตามและอื่น ๆ
เรื่อยเป็นลำดับไป ตักท้ายกินกับปลาเค็มไข่เค็ม แล้วกินของหวาน หมด
กินแทน

เมื่อกินโต๊ะจีนที่ใด เป็นกินเจ้าตักไม้ก่อนทุกครั้ง มุ่งแต่จะกิน
กินอย่างสนุก ไม่ได้นึกถึงที่ว่าทำไมจึงต้องกินตักไม้ก่อน แล้วกิน
อาหารจานเล็กก่อนถึงมือกินอาหารจานใหญ่ ทำไมเมื่อนึกในครั้งแรกก็
ไม่เข้าใจ ต่อมาไปกินโต๊ะอย่างนี้หลายหน คราวใดไปกินกันมากคน
มายังไม่พร้อมกัน เราก็งงไม่งโต๊ะ ต้องรอกอยกันก่อน เมื่อคอยกิน
คุย จินเดินโต๊ะก็ยกตักไม้ได้จานมาตักให้กิน หยบชันตักไม้เข้าปาก
ไม่ได้นึกถึงอะไรหมดนอกจากจะกินเท่านั้น มากคิดงโตเมื่อเงตาว่าง
กตบขานแล้วว่าตักไม้หน คงต้องการให้ขบเคี้ยวเดินเมื่อเวลาคุยกันก่อน
ถึงมือรับประทาน ค้มากเพราะคอยนานกว่าจะตงมือกันกนทหว กินเจ้า
ตักไม้อย่างเอะอะไปก่อน ถึงจาคอยกันได้แชน เมื่อคิดเห็นอย่างน้กเดอน
ไปคิดถึงอาหารจานเล็ก น้เห็นจะเบ้นกบแกตมเหตากรม้ง แต่ไม่เห็น
ขกมานอกโต๊ะตักท เมื่อเขานงโต๊ะแดงยกมาให้กิน หรือเราจะไม่รู้
เรื่องของเขา แจกเดยฉินไซ้เอาไปให้ค้อเมอนงโต๊ะแล้ว เดยคิดโถด
ไปถึงเรื่องทประเศเอาตักไม้ อาหารจานเล็กจานใหญ่ไปให้กินทโต๊ะรอด
เดยด ก็เห็นจะเนองมาจากเรานงโต๊ะทเดยด เขากวางให้กินทเดยด

เหมือนกัน เราจึงเห็นเป็นว่าคองกินถูกไม้ทอน ทำให้คิดชนอีกอย่างหนึ่ง
ว่า ชกรรมนิยมประเพณีตองชนยอมมเหตุดต ครนทายหลงตั้งแวงดตอม
เคตอนทไปจึงทำให้เห็นแปดก เห็นเป็นเหตุวโหดไม้มีเหตุด

ข้าพเจ้าเคยได้รับเชิญไปกิน ไต่กรับเพื่อนจน เข้าบอก ในกาวิต
เชิญ ว่าลงมือเวลา ๑๗ น. ไปตรงตามนัด เห็นแขกทรับเชิญทยอยกัน
เข้ามาในห้องเลี้ยงที่ระคนสองคน จนแน่นเต็มห้อง เวลาถึง ๑๘ น.
ก็แดง ดวง ๑๘ น. ก็แดง ๒๐ น. ก็แดง ยังไม่เห็น ก็เจ้า ดักท
จนตวง ๒๐ น. เกษ จึงได้เริ่มตงมือกินไต่ ทิวเกือบแย้ กินเสร็จ
แขกทรับเชิญต่างกลับ ไม่มีใครตาใคร เห็นแปดกอยู่ หนึ่งไว้ครางหลัง
ไต่กรับเชิญออก ก็กินข้าวรองท้องไปบ้าง เพราะกตว ๑๗ น. จะเป็น ๒๐ น.
เกษออก เรื่องกเป็นตงคาดไว้ เมื่อตงเกิดศูพร้อมทงชกทงตามดวย ก็ได้
ความว่า ชกรรมนิยมจนเขาคุยกันก่อนกิน คุยแวงกนแวงกทหมดเรื่อง
กตบได้ จนมาตบั้นคุยชะไรกนออก มีเหตุดตถูกเหมือนกัน เมากนแวง
อมกนแวง ถึงคุยกันต่อไปก็ไม่เป็นประโยชน์ เวลาคุยกันกตองมชะไรจบ
เคยว เขาจึงเคยวกนถูกไม้ทอนอย่างเรากนทมาก เคยวแวงถาเรากนเหตว
ดวย ก็คองมกนบแวงม ก็บแวงมเห็นจะเป็นเจ้าอาหารจานเล็กนตนเอง

จนกนเหตวคองมกนบแวงม เพราะกนเหตวเท่ ๆ ถ้าไม่มกนบแวงม
กตวคอกมกนทหาเหยมกนทน้อย จะกนทศราวตงมากอย่างคมไม่คอยได้
จึงคองกนเบมจับ จับทหนึ่ง ก็เขาตงเคยบคยกับแวงมตามเข้าไป ก็น
เหตวอย่างนไมมปรงตงเมาเป็นม่อนเมาได้ เราจึงไม่คอยพบจนเมาเหตว
เต็มยศอยางฝรั่ง ก็อหวทมทองรองชางกนบอยจนไม่คองคิ หรือ
มคระนคองทบเขาของหรือคเมยจนหวรางชางแตก (ยกเว้นคนตมัยใหม่

ที่เห็นอยู่ไฟไหม้ ดวงดวงตั้งดีว่ามันจะเป็นพวกงูดินแท้ ๆ บร้อ ! “ไม่เห็น
กิ้งก่าฮาด” นี่เป็นภาษาของคน ถูกทศเดียว เป็นเรื่องนิกไปเอง นิกว่าดี
กิด นิกว่าเมตกเมต แต่ตั้งที่เวรานกมหนักอยู่ของมันอย่างนั้น

ธรรมเนียมจีน เวรานกมหนักของคิมเหล่า ขอตัวกันไม่ได้ ถ้า
เรากินเหล้าไม่เป็น ไม่เป็นไร พอเขาบอกว่า “เซย” คือเซยทุกครั้ง
เมื่อเขายกอาหารมาตงกอนลงมือกิน “ทางการ” อนุญาตให้ใครกินแทน
ตัวกันได้ เราต้องจัดคนใช้ให้ยืนคอยอยู่ห่าง ๆ ในที่อันควร พอมี
“เซย” คนใช้ก็กรากเข้ามากินแทน ไม่ค่อยวิตกว่าคนแทนจะแทนไม่ได้
มากครั้ง ถาดงแกว “มดเตี้ยตา” หรืออะไรในทานั้น เห็นทำไม่ได้
เปลี่ยนคนกินแทนอีกก็ไม่ได้ มีคนรับอาสา กินแทนหมดไป นี่เป็นเรื่อง
ไม่ยอมทงประเพณีว่ากินโต๊ะของมกินเหล้า

เวรานกมหนัก ธรรมเนียมจีน ถ้าจะให้ถูกต้องเป็นเกียรติยศคอง
ไม่ลอคหมวก แต่ต้องลอคเสื้อ ตรงกันข้ามกับฝรั่ง ฝรั่งอยู่เมืองหนาว
เรื่องลอคเสื้อไม่ต้องพูด แม่แค่อาบนาถา ๘ วัน อาบหนหนังกเป็นพิเศษ
แล้ว เขาว่าตางทับหนงอาบนาหนหนงกม ถ้าตั้งดีไปปรตถามผู้เขา
เคยมาแฉวกมหมดไป เห็นจะไม่มีใครนำเขามาใช้ ในเมืองเรา เพราะตั้ง
แฉวค้อมไม่เหมือนกัน

หมวกที่ไม่ลอคนั้น ไม่ใช่แค่ในเวรานกมหนัก ถ้าทำนอยู่ในบ้าน
มีแขกคนใหญ่คนโตมาหา ท่านต้องจัดแจวหมวกออกมารับ มีกระนั้น
เป็นตุลอกแขก ไม่ให้เกียรติยศแก่แขก หมวกในทนหมายถึงหมวกชนิด
ควอบบข่างหมวกแขก หรือหมวกคุ่มปี หมวกกุกเฉยหรือหมวกอย่างอื่น
ของลอค ท่านคงเห็นรูปบุพพาทษาของกฤษ เวรานกมหนักเขาส่วนหมวก

หรือของมม นึกเป็นอย่างจีนได้หมวก ก็อาจเป็นเกียรติยศ เรื่องนก
 เห็นจะเป็นเพราะอากาศหนาวกรรมง เขาเดาว่าผู้พวกราชของอังกฤษมา
 รับราชการอยู่ในอินเดีย ต้องเลิกสวมวิก เพราะมันร้อนทนไม่ไหว
 เรื่องของด้อมหมวกนี้ มีแปดก้อยอย่างหนึ่ง คือ ผู้หญิงแหม่มเจ้าโบสถ์
 ต้องด้อมหมวก ถ้าไม่ด้อมหมวกก็มักห้ามไม่ให้เข้า มีผู้เฒ่าให้ฟังว่า
 ถ้าไม่ได้ด้อมหมวกก็ไซ้มาเซตหน้าคลุมศีรษะผูกให้แน่นอย่างหมวก ก็พอ
 ผ่อนผันให้เข้าไปได้ เพราะฉะนั้นจะไปเห็นแปดก้อยนี้ที่ธรรมเนียมของจีน
 ดูก็น่าอัศจรรย์

อาหารของจีนที่เขามองดี ต้องจับเป็นชิ้นๆ เสียก่อน นก
 เกี่ยวกับเรื่องไซ้หอยด้วยกระเทียม พูดังเรื่องตะเกียบ ทำให้หนักถึงจนกิน
 หอยกระพงทองโดยไม่ต้องแกะเปลือกเสียก่อน ไซ้ตะเกียบคืบหอยขึ้นมา
 ทั้งตัว เขาที่นึกดีหอยทางปลายให้เปลือกแตก ฉากเนื้อหอยคืดตะเกียบ
 ออกมาเป็นยวง แกะจะคืดเปลือกก็หอยอยู่ พนเปลือกหอยที่ขบแตก
 ไปให้ไกลตัว แดงกินเนื้อหอยที่ตะเกียบ คูนเนื้อให้หลุดออกจากเปลือก
 พนเปลือกก็หอยไปเสีย ก็เป็นอันสำเร็จ ต้องทำตามดูบ้างก็ทำได้ ถ้าม
 ว่าแกะเปลือกให้เหลือแต่เนื้อเสียก่อน ไม่ดีกว่าคืดพนเปลือกคืดหรือ
 เขาตอบว่าทำอย่างนั้นก็ไม่อร่อย ได้คืด ว่าพวกเราต่างคนเอามือทุบ
 มะเขือกับพนกระต่ายใหม่ระเขือแตก แดงบอออกมาจมน้ำพริก เคยถาม
 ว่า ทำไมไม่เห็นให้เป็นชิ้นเสียก่อน ได้รับตอบว่ากินไม่อร่อย แกงหอย
 ร่มหอยคืดบแฉงแต่เนื้อหอยไม่อร่อย ดูแกงทั้งเปลือกไม่ได้ เขาระเป็นรู
 ใจที่ช่างหัวดำหรับดูคืดว่า ว่าอร่อยจนออกมา ปุเค็มกเช่นเดียวกับ
 คืดเอาเข้าปากขบยาๆ ให้อ่อนนุ่มออกมา แดงคายเปลือกเสีย ว่าจึงจะ

อ้อย ฝรั่งกินอาหารไม่ทันมาก่อน ผู้กินมาคิดมาหนักบนโต๊ะ ในเวลา
 กิน จนจำกนอย่างนเป็นลักษณะป่าเถื่อน แต่ฝรั่งคงตอบว่ากินเป็นชน ๆ
 มาแต่จากไม่อ้อย ไม่ได้มีโอกาสชิมดี อย่างเดียวกับของเราไม่มีโอกาส
 เอามือทาบกับกระดาน ให้มะเขือแตก หรือไม่มีโอกาสได้ดูคหอยคิงฯ
 คิดไปคิดมากเขาได้ภาษาที่ว่า อารยธรรมพบน้อยแค่ผิวหนัง จริเป็นผิวตา
 ผิวเหลืองผิวขาวหรือผิวอะไรก็ผิดกนอยู่ทุกผิวหนังเท่านั้น ได้ผิวหนังนี้
 เดียวกันเป็นเนื้อสีแดงเหมือนกันหมด มนุษย์เรา ฝรั่งอังกฤษกินอาหาร
 เนื้อเขามาคิดคักพดาง เขาชอบมีซิงกอนใหม่ผู้ชายทมนเนื้อเขาปากพดาง
 ส่วนฝรั่งอเมริกันคงคิดเป็นชนเดกๆ เด็กก่อน แล้วเขาชอบถือถ้วยมือขวา
 ทมอาหารเข้าปาก ฝรั่งอังกฤษจะทำอย่างฝรั่งอเมริกันเป็นตระกูล ไม่
 ค่อยคิดค้อยกินเป็นคำๆ อย่างผู้ดี ฝรั่งอเมริกันจะทำอย่างฝรั่งอังกฤษ
 เป็นตระกูล ไม่ทันคิดเลยให้เสร็จเรียบร้อย พอดคิดได้ซพกกันทีเดียว จึง
 ว่าสู้จนไม่ได้ คิดจะมาให้เรียบร้อยก่อนไม่ใช่เอามาติดกนบนโต๊ะ
 อย่างป่าเถื่อน ชอบกต นกต Carve เนื้อ นกตรูปยกษ ฝรั่งกินเนื้อ
 อย่างในเรือนายแขกชายกษ แล้วนกกตไปถึงชาวเอ็ดคโมซึ่งมีผู้เล่าให้
 ฟังว่า ถ้าหยิบเนื้อทงข้างให้ยกคนหนึ่งทปาก ให้คนนั้นเอาปากคาบไว้
 แล้วผู้ตั้งคชบาเนื้อคงออกมากพอให้เนื้อหลุดติดปากคนนั้น ทาตงนงาเป็น
 ให้เกียรติยศแขกทมารับประทาน อิม! ชอบกตอยู่!

เวลากิน ธรรมเนียมคนคองทำเตียงกิน ให้ตงจับ ๆ ถ้าเป็นหน้าแกง
 คองชต ให้ตง โห่ก ๆ นเป็นเครื่องแต่งตงว่าอาหารทเตียงกินอ้อยมาก เป็น
 ให้เกียรติยศแก่ผู้เตียง การอิม "ทางการ" อนุญาตให้ทานเรอแต่งตงว่า
 กินเตียงเอือเรอ ทหมายคความว่าอ้อยมากกินเตียงจนเรอ กนโต๊ะฝรั่งถ้าทำ

อย่างนั้นเป็น โดนแหม่มทำตาเบ่งแน่ แแปดก็อยู่หน่วยทักจนเธอแค้นไม่เคย
เห็นต่างปาก ทำกะพุงแกมบูมเขามุมออกเลี้ยงครอก ๆ แดงบัวจนปรุค
ดงกระโถน เคยเห็นแต่ยกอย่างหนึ่งซึ่งเขาไม่ใช้กระโถน

เวลากินยังไม่เสร็จ ถ้าต้องการแต่งตัว ท่านต้องเอาตะเกียบ
คียบอาหารให้แกผู้หนึ่งข้างท่าน เป็นอย่าง serve ถ้าจะให้อารออบ
ยงชนตามธรรมเนียมเก่าของจีน ท่านต้องคียบใส่ปากให้ทีเดียว (เพียงเอา
ช้อนแบบที่คาดงกนอยู่ คักอาหารให้แกผู้ที่อยู่ข้าง ๆ — นาน ๆ เห็นทีหนึ่ง)
ถ้าท่านจะมีธุระจำเป็นต้องอ้มก่อน ให้วางตะเกียบพาดบนปากชามเบ่ง
เจ้าภาพเห็นจะหยับตะเกียบออกวางข้างล่าง และพูดว่า "อ้อหั้น" เป็น
อันเราจะลุกไปได้ ถ้าเป็นกินเอง ต้องการจะอ้มก่อนเราลุกขึ้นและพูดว่า
"ฮัก ๆ เจียร" แล้วไปได้

ผู้หญิงสุภาพไม่ไปกินโต๊ะร่วมกับผู้ชาย ถ้าไปกินโต๊ะรวมอยู่ด้วย
ถือกันว่า "ไม่สุจริต" เราไม่รู้เรื่อง คุณก็สบายใจดี

เวลากินโต๊ะจนเสร็จ มีผ้าชุบน้ำร้อนมาให้เช็ด เคยกันมาแต่
รู้จักมนต์ เพราะมารดาฉันดะ ๕ ๕ ต่างก็ ประบางทกลง ๓๐ ๕ ต่างก็ กิน
โต๊ะไม่มีเช็ดหน้าด้วยผ้าเปียกก็ไม่ครบถ้วนกระบวนกินโต๊ะ ฝรั่งว่าเช็ด
หน้าด้วยผ้าเปียก ๆ แแปดก็ เราไม่เห็นแปดก็ เพราะผ้าขาวมาเปียกเรา
ก็เคยใช้ ฝรั่งว่า (ผิดถูกอยู่กับฝรั่งพูด) ผ้าเปียกสำหรับเช็ดหน้านั้น ถ้า
ใช้คนเดียวคนเดียวและชุบในอ่างเดียวกันก็ขังดี เป็นแต่แสดงความสนิทสนม
เต็มอเป็นพี่น้องกัน นานชุปอ่างเดียวกัน โดนเขาบางก็ไม่รู้ แแปดก็
ถ้าเลี้ยงโต๊ะกันหลายคน คงช้ำอ่างกันบ้าง

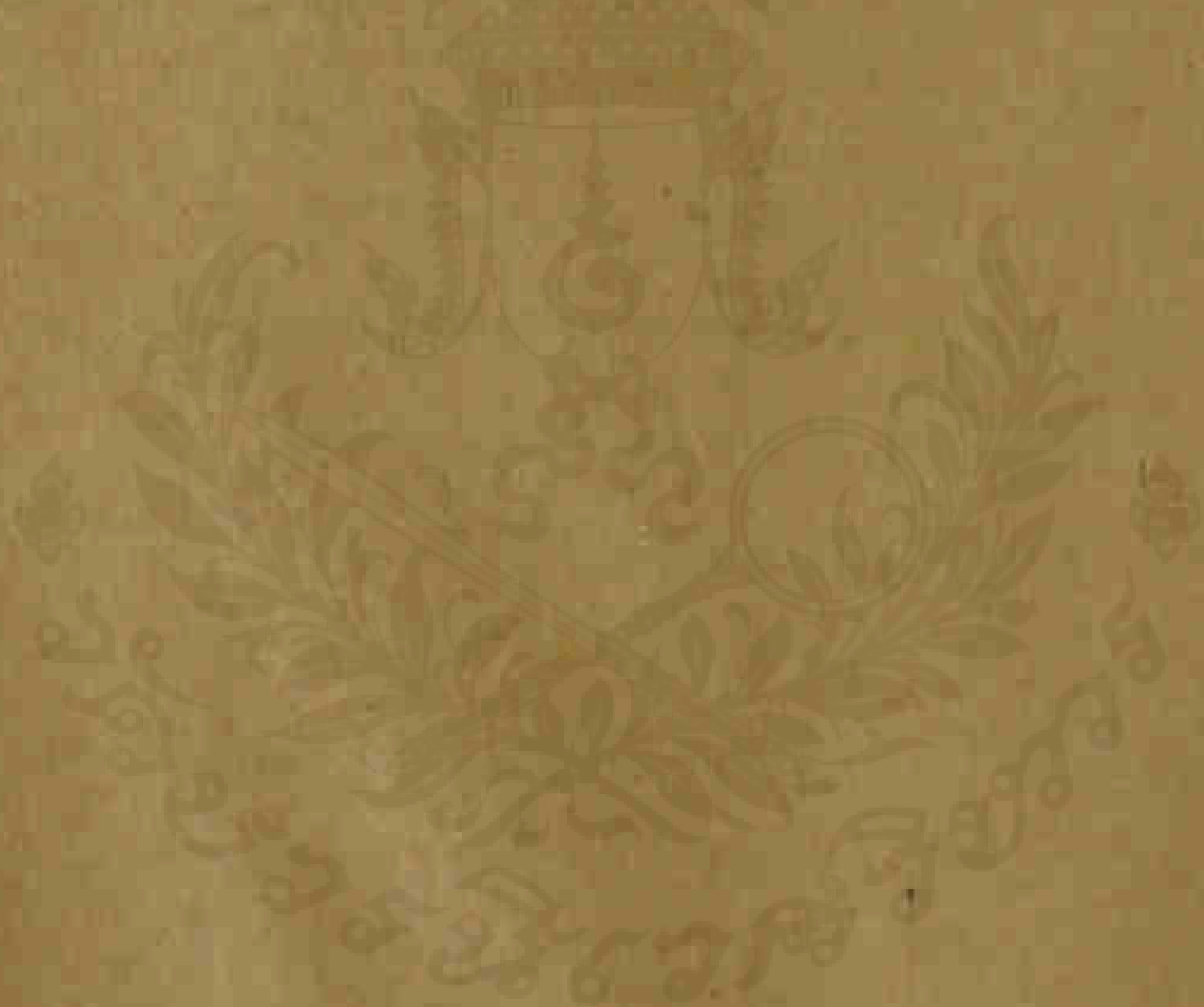
ฉมเตาเรื่องความหมวกของจีนเป็น ให้เกียรติยศอีกนิตหนึ่ง เป็น
เรื่องใดมาจากหนังสือฝรั่ง ดงน

สถานที่ : ห้องทนาย

เวลา : ค่ำ

ฝรั่ง : "Ah Sam What foh you puttee on that piecee cap come waitee table? That no b'long ploph: no b'long polite"

Boy : "O: that b'long numbah one plopah, numbah one polite. S'pose you see Mister.....'s boy, he hab got cap all same same"

กินหมากในแง่อักษรศาสตร์

ท่านรู้อยู่แล้วว่าหมากเป็นคำไทยแท้หมายความว่าดอกไม้ เป็นคำ
เดียวกับบก โฉมเดียวของภาษาจีนแต่ใจแปลว่าไม้ เช่นบกกิ่ง แปลว่า
ข้างไม้ แต่คำในกลางคงออกเสียงว่า หมก แปลว่าไม้เหมือนนก
แต่มี ไส้ประกอบเข้าข้างหน้าคำเป็นชื่อดอกไม้ เช่นดอกดาดกเรียกว่า
หมกชาห์หมายความว่าดอกไม้ (คำ) ดั้งเดิมเป็นทราย ดั้งเดิมคน มา
ภายหลังเราจึงกินหมากพดูจากอินเดีย คำว่า หมาก ก็ย้ายมาหมาย
ความเฉพาะ ดอกไม้ ซึ่งเกิดจากต้นไม้ในจำพวกป่าดง ซึ่งเราเรียกว่า
หมากอยู่จนทุกวันนี้

• วจกินหมากของเราเห็นจะไม่เหมือนกับของชาติอื่น เพราะของ
ชาติอื่นเขาพูดว่ากินพดูกันทั้งนั้น ไม่พูดว่ากินหมาก จะมีพูดบ้างก็เป็นไป
โดยเอกเทศ

อินเดีย ในภาษาสันสกฤตคำนี้ ซึ่งเป็นภาษากลางของอินเดีย เรียก
หมากพดูว่า ปานดูปารี ปาน เป็นคำเพี้ยนไปจาก บรรณ ในภาษา
สันสกฤต แปลว่าใบ ในที่นี้หมายถึงใบพดู ดูปารี เพี้ยนไปจาก ดูปรี
ในภาษาสันสกฤตแปลว่าบันเทิงใจ ในที่นี้หมายถึงหมาก รอมกนก
หมายความว่าพดูหมาก ไม่ใช่หมากพดู ชาวอินเดียคงชอบกินหมาก
กินมาก มีละมุน คงไม่คงชื่อหมากว่า บันเทิงใจ แต่ตั้งได้ทำให้
บันเทิงใจ ดั้งเดิมก็อยู่ที่ใครชอบ แดวดั้งกับพเทิงใจนั้น ไม่ว่าดีอะไร
ถ้าคนใดไรเกินส่งของมันไปก็ให้โทษทั้งนั้น ถ้าตั้งให้บันเทิงใจนั้น
เป็นของ "เสพยาเสพติดให้โทษ" ด้วย ความบันเทิงใจก็กลายเป็นไม่บันเทิง
ใจในที่สุดเมื่อไม่ได้เสพยา มันหมากก็เป็นอย่างนี้

อยากทราบว่าหมากพดูในภาษาดั้งเดิมเรียกว่าอะไร เบ็ดต้นคำ
 ว่า betel ในพจนานุกรมอังกฤษ—ดั่งกฤต เห็นให้คำแปลไว้หลายคำ
 เช่น คามพดู, ปุก เป็นต้น คูอธิบายปน ๆ กันไป เพราะคำว่า betel
 ในภาษาอังกฤษก็ใช้ไต่ทางหมากแฉะพดู คำต้องการจะให้ชัดว่าเป็น
 หมากก็เรียกว่า betel-nut ถ้าเป็นพดูก็ว่า betel-leaf คำว่าคามพดู ถ้า
 คตคามออกเหลือแต่พดู ถ้าตอนเดียงสระอูไปอยู่ที่คต ก็เป็นพดู หรือ
 พดูจะสั้นย่อแฉะเคตตอนเอียงมาจากคานไม้แพ ใจนึก เพื่อนของข้าพเจ้า
 คือ นาคะประทบ ว่าในองศาเรียกหมากว่า “ปวก” แฉะเรียกพดูว่า
 “คามบดะ” ถ้าเช่นนั้น ปวก คงเพี้ยนไปจาก ปุก ในดั่งกฤตนั้นเอง
 คำว่า ปานต์ปาวี เป็นของชาวอินเดียนคนเห็นอ ส่วนชาวอินเดียน
 ไต่เป็นพดกแขกทมพ หรือที่เรียกกันว่าแขกกระแดง หรือกระดิง ไต่แก่
 แขกชายถ้วนัน ๆ ในภาษาทมพเรียกกันหมากว่า เปฏฐิพปากัดปาฏฐิ
 (เขียนตามเสียงที่แขกบอก) แปลตามตัวว่า “พดูหมากกิน” คือกินพดู
 แฉะหมาก เขาพดูชนหน้าหมากอีก ในภาษามลายูพมแห่งแคว้นมตะบาร
 เป็นเขษถ่ายเคียวกับทมพ ใช้ว่า “เปฏฐิพฐูณเนอกระ” (ออกเสียงดำ
 ยากถ้าบนเหลืออกกิน) แปลว่า พดูกิน คือ กินพดู ทำไมจึงกินพดูไม่เป็น
 กินหมากเหมือนกับของเรา ถ้าท่านเห็นแขกอินเดียนหมาก ท่านจะไม่ประ
 หตาคใจ เพราะเขาอาบุนชาวเหลด ๆ ไม่ช่นอย่างบุนแดงของเราบ้าย
 ใบพดูคานท์ไม่มัน เขาใจคานน์เรียกว่าหน้าพดู บ้ายเคียวอย่างเดอะ
 เดอะเปรอะเบือนจนกระทั่งนมอแขก แฉะเขาหมากสังที่เอาตะไกร
 หนับออกเป็นชันเล็ก ๆ ใจแฉะหีบมอหนึ่งใส่ลงไปในใบพดู มีชันผง
 ไรยนิค ดีเดี่ยวผงไรยหน้อย เทียนจ้าวเป็ดอก (Caraway seed) หีบ
 นิดหนึ่งปนลงไปด้วย แฉะห่อใบพดูพับเป็นรูปด้ามเหล็กม เขาถานพดู

ทุ่มพดูให้ทะลุคางไม้กดค่างายเป็นค่าง ๆ (เขียนตามที่แขกอินดูชาย
 เป็นหมาดงมดทั้งสามแยก) เมื่อเขื่อนเจดากนกกนทงหือ จึงเห็นแต่พดู
 หมากแหมกและอะไรก็อะไรไม่เห็น เพราะถูกใบพดูหือเสี่ยหมด จึง
 ต้มควรรแถวทเวกจากพดู ถูกควาเวกคณหมาก ทแขกโรยขมนแถ
 ตี้เด็ด ก็เพราะของเขาใช้ปมขาว ปูนของเราเป็นปูนแดง ซึ่งเขาขมน
 แถรสเสี่ยดผสมแถว ในคอง ดังที่เรายังไม่สะใจ ยังแถรสเพิ่มเติมลงใน
 เต่าปูนอกกม ตี้เด็ดทกนกับหมากนของแขกกับของไทยผัดกัน ตี้
 เสี่ยดไทยเป็นก้อนกลม ๆ โด ๆ ทำผสมไอเด็ก (นาคะประทีบ รังเกยจ
 คำว่าต้มเถดยง ได้จึงวอนขอค้อทงทงหลายให้ ใช้คำว่าต้มไอเด็กแทน
 เพื่อเห็นแก่ไมครี ขอทงทงหลายโปรดใช้คำว่าต้มไอเด็กแทนคำว่า ต้ม
 เถดยง ค้อยเกิด) ตี้เด็ดไทยนแถงเปก (เปกในภาษาไทยทางพายัพ
 แถไทยใหญ่แปลจ่าแถงอย่างเพร เป็นชื่อของวิเศษชนิดหนึ่ง) เวลาจะ
 ใช้คองเรณาไทยยดระดา แถเอาหน้าตี้เสี่ยดผสมกับปูน ตี้เด็ดอย่างน
 เรียกว่าตี้เสี่ยดเหมอ ตี้เด็ดคอกชนิดหนึ่ง เป็นแผ่นแบน ๆ กดมมน แผ่น
 ไม่ตุโคนิก ตี้เด็ดอย่างนไม่คองเรณา เพราะไม่แถงเปก มีเอาได้ใน
 ปูนกิดี นี้เป็นตี้เด็ดแขก ผูกนหมากจคไม่ชอบกัน ว่ามนไม่จับปาก
 อย่างเดียวกับหมากหน้าไม้ผาดกไม่จับปาก ผูกนหมากจคคองการให้มน
 จับปากดำ จะโตมเชออยู่ อย่างเดียวกับกานาทมกราบซาบ กราบซา
 ไม่จับไม้ค เปดองซาไมเวตาขง กนหมากให้กราบหมากมนจับซาพเจ้า
 ว่าไม้คเน ๆ แถผูกเขาเหนดเขากจาด แถวแต่ใครคิดใครเห็น

วันหนึ่งเดินเข้าไปใกล้ร้านขายหมากดมด (ดมดเป็นภาษาอะไรก็
 ไม่ทราบ) เห็นมีเทียนขาวเปดอกแถระเซมทงเป็นชนเด็ก ๆ ได้ไว้ในกระ

ป้องกันแหวะ สำหรับให้หูช้อหมากต้มคั้นกับหมาก ชะเอมหนึ
 อยู่แต่จากนั้นเขาไปมรดกหวานชุ่มคอ ส่วนเทียนขาวเปิดอกไม่เคยกิน ได้
 ดองขอแม่ค้าหมากต้มคั้นมา ๒-๓ เม็ด เขาก็ให้ด้วยคางมยนี้ดี ขอบใจ
 เขาเทียนขาวเปิดอกเขาปากเคียวรู้สึกว่ามีรสหอมเผ็ด กลิ่นหอมฉุน เป็น
 อย่างถูกไปยกลของจันท ไชพระโตเบ็ด คกลงแขกกินเทียนขาวเปิดอกกับ
 หมาก เพื่อให้มีกลิ่นหอม ต่างที่อาจกินเป็นยาได้ด้วยกระมัง

ภาษามลายู กินหมาก ใช้ว่า มากนัสิรี แปลว่ากินพดู เรื่อง
 ก็จะเห็นมวงพดูเป็นก้อนอย่างแขกฮันดูแดงจกน คำพูดจึงได้กินพดู
 แคทพูดว่า มากนบับง แปลว่ากินหมากกัมในตางถิ่น เป็นเอกเทศไม่
 ไรทั่วไป ในราชาศัพท์ของเรามีคำว่าพระศรี หมายความว่าหมากพดูก็
 เจ้านายเสวย เสวยพระศรี แปลว่าเสวยสิ่งที่เป็นสิริเป็นศรีกระมัง ถ้า
 เซพนนหมากพดูก็เป็นของมงคลมเกียรตยศมาก เราจึงได้เรียกว่าศรี
 สงสัยว่าจะไม่ใช่เช่นนั้น มันจะมาจากคำว่าสิริในภาษามลายูซึ่งแปลว่า
 พดู เป็นคนละคำกับศรีก็ได้ และฉบับสำหรับได้หมากพดู ในภาษา
 มลายูก็เรียกว่า สดบ หรือ คดบ เป็นถ้อยคำสำหรับได้หมากพดูเขาไป
 กิน (ถ้อยคำเห็นมอยู่ในภาษาจาม ของเราทางเหนือและอีสานเป็น
 แอม แอม กับ อบ เห็นจะเป็นคำเดียวกัน แคอบนพมอยู่ในภาษาจีน
 เป็นอนงค์าของเราเมือชาติพองกับชาติอินหลายชาติ) ถ้าพระศรีมาจาก
 สิริในมลายู แล้วทำไมจึงเขียนเปลี่ยนดัญชาติสิริจากแขกมลายู มา
 เป็นศรีในแขกอินเดีย หรือว่าการเปลี่ยนดัญชาติสิริมาเป็นศรี จะเปลี่ยน
 มาจากชาติอื่น ๆ แล้วเรากได้มาออกค้อหนง ค้อสิริมานมาทางเขมร แล้ว
 เขามาถึงเรา คงจะได้บางใหม่ คราวนถาศรีมาจากสิริ คำว่าเสวยพระ

ศรี ก็ต้องแปลว่ากินพูด ไม่ใช่กินหมาก ขดกนกับคำพูดของเรา ทำให้
 นึกไกลไปถึงเครื่องราชูปโภคที่เรียกว่าพานพระขันหมาก เป็นพานสอง
 ชั้นรูปไม้สิบสองสำหรับใส่หมากพูด ไม่มีขนอยู่ด้วยเลย แต่เรียกว่าขน
 เห็นที่หมากพูดแต่เดิมเราจะได้รวมกัน ในชน (เมื่อครั้งยังไม่คิดบไซ)
 แม้ไม่ใช่ขนแต่ใช้พาน คำพูดยังคงติดอยู่เป็นพานขันหมาก เช่นเดียวกับ
 แต่งงาน ซึ่งต่างที่ไม้หมากอยู่ในพิธีทำดกนิค เราก็ยังเรียกว่าขันหมาก
 พานพระขันหมากนี้เป็นเครื่องราชูปโภคของแผ่นดิน เวลาพระเจ้าแผ่นดิน
 จรเด็จฯออกที่ไหน ก็เชิญพานพระขันหมากไปตั้งทนม คึงพร้อมกับพระ
 ผู้พรรณศรี (กระโถนบัวหน้าหมาก ผู้พรรณ แปลว่าทองคำ ศรี แปล
 ว่าพูด รวมกันก็เป็นพูดทองคำ แล้วทำไมจึงกลายมาเป็นกระโถนบัว
 หน้าหมาก) พระมณฑป (ขนนารูปเป็นมณฑปจึงได้เรียกอย่างนั้น) และ
 ผู้พรรณราช (กระโถนปากแคบ ผู้พรรณ แปลว่าทองคำ ราช แปลว่า
 พระเจ้าแผ่นดิน รวมกันเป็นพระเจ้าแผ่นดินทองคำ แต่ให้หมายความว่
 กระโถนปากแคบ แปลกมาก คิดไม่เห็นว่ทำไมเป็นได้ถึงเช่นนั้น) รวม
 หมัดด้วยกัน ๔ อย่าง ส่วนพานพระศรี เป็นพานหมากส่วนพระองค์ของ
 พระเจ้าแผ่นดินที่ทรง ไซ้เชิญตามเด็จฯ คือประทับที่แต่จกคัง เพราะ
 ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า พานหมาก หรือ เขียนหมาก ของในทอดงมีดอง
 อย่างคือ พานพระขันหมาก (ไม่พูดถึงพูด) และพานพระศรี (ไม่พูดถึง
 หมาก) ขยาดจะเสวว่า พานพระขันหมากเป็นของมาก่อน ส่วนพาน
 พระศรีมาทีหลัง ที่สำหรับใส่พูดจับเป็นรูปพานกลมรี ปากเป็นแฉก ๆ
 อย่างถดบบวทอยู่ในพานพระศรี เรียกกันว่า มงดี จะเป็นภาษาอะไรกัน
 ยังไม่พบ แต่ย่กาหตง ดูจะเป็นคำเดียวกับศรีหรือศิริ ในภาษามลายูซึ่ง

แปลว่าพูด พานมรดั้งเดิมเขยวเอาไป ใช้เป็นที่รองสังฆต ไชวคณา ในงาน
มรดก แต่ในปทานุกรมว่ามรดั้งเป็นตะไกรหนับหมาก

ภาษามอญ ก็นหมากกว่า เจียรพูด แปลว่า ก็นพูด ไม่มีเรื่อง
อะไรจะพูด นอกจากว่าเต็มเห็นจะก็นหมากอย่างแขกจึงได้เรียกจากกณพูด
เจียรในภาษามอญแปลว่ากณ เตียงแตะความตรงกับคำว่าเจียรในภาษา
จนแตะจว เจียรเบ็งในภาษามอญแปลว่ากณจว ก็คล้ายเจียรปง ในภาษา
จวแต่จวฮัก เจียรเบ็งยี่ ๆ แปลว่ากณจวมาก ๆ ยี่ ๆ กับ แยะ ๆ ใน
คำพูดของเรา ก็ใกล้เคียงกัน

ภาษาเขมร ก็นหมากกว่า ชั้ระดา แปลว่ากณหมากตรงกับ
ตำนานของเรา แต่ผู้รู้ภาษาเขมรว่าเป็นชัมดู แปลว่ากณพูดก็มี แต่ใช้
พูดกันน้อย นี้เป็นท่านองเดียวกับเรื่องพานพระชนหมาก กับพานพระศรี
ชัมดู กณพูด จะมาก่อน หรือว่าชัมดู จะมาทีหลัง ชั้ระดาก็ไม่ทราบ
คำ ชั้ ระดา แตะ มดู ในภาษาเขมรคกมาอยู่ในคำไทยทั้งสามคำ แต่
มีโชคชากความเป็นไปต่างกัน ชั้ แปลว่ากณ มาเป็นชั้ในไทย แต่ไป
คบคำกับคำว่า กระบาด เป็น ชั้กระบาด เลยไม่คิดเป็นชั้ไป ระดา มา
เป็น ระดาในของไทย มีโชคชั้เพราะได้เป็นราชาศัพท์ เป็นหมากของเจ้า
นาย มีเกียรติยศสูงชน ชั้จอน มดู ตรงกับ พดู ไม่ดีไม่ชั้

ภาษาพม่า ก็นหมากกว่า โทณจ่า แปลว่ากณพูดกณ เป็น
เรื่องพูดกณอย่างภาษาทมิฬผู้รู้ภาษาพม่าอธิบายให้ฟังว่า ถ้าจะพูดว่า
กณกณจ่า พม่าจะต้องเป็นกณจ่ากณ คงเป็นคณ คำว่าโทณ ใน
ภาษาพม่าเป็นคำกลาง ๆ จะหมายว่าพูดก็ได้ หมายว่าหมากก็ได้ แต่
ตามปกติถ้าพูด โทณเฉย ๆ มักหมายความว่าพูด ถ้าต้องการให้ชัดความ ถ้า

เป็นหมากพูดว่า โทณช ถ้าเป็นพูดว่าโทณเขอน (เขอน แปลว่าไป)

หนักแต่คงว่า โทณคงไม่ ไชคำของพม่าเอง เป็นคำได้มาจากอื่น เป็นอย่าง

เดียวกับฝรั่งเรียกหมากว่า betel-nut เรียกพูดว่า betel-leaf ถ้าพูด

ว่า betel เฉยๆ หมายความว่าพูดก็ได้ betel กับ เบตฤพิพ ในภา

ษาทมิฬทลตาวมาข้างต้นคงเป็นคำเดียวกัน

ภาษาญวน ถิ่นหมากใช้ว่า อังไต๋ แปลว่ากินพูด ภาษาจีน

แต่เจอเป็น เจยะเหตาสะเยะ แปลว่ากินใบพูด เจกกินพูดอย่างวธของ

เจกก็เคยเห็นคือเอา ใบพูดทาปูนแดงหรือหมากเป็นก้อนกินเข้าไป ที่เรียก

จากินพูดก็ควรแดง ชาวไทดำคนหนึ่งบอกจากเกาะไทดำตามทงหมาก

แดงพูด เป็นของปลูกขึ้นในเกาะนั่นเอง ตามปกติพวกไทดำไม่กิน

หมากพูด แต่ในพิธีแต่งงานตอนเจ้าสาวไหว้พ่อแม่แม่ผัว ต้องมีหมาก

พูดมาไหว้คานขด้วย นี่แสดงว่าครั้งหนึ่งเคยกินหมากพูด พิธีแต่งงาน

ของญวนเจ้าสาวเจ้าสาวจะต้องกินหมากพูดที่เขาจัดมาให้ทั้งหมด ต้อง

กินจนคดอดคณ มีฉะหนักไม่หมด แต่เมื่อหมดแล้วก็ปากใหม่หมด

ทำไม่จึงต้องกินหมากกันอย่างนี้ไม่ทราบ

ถ้าเราจะประมวลคำพูดจากินหมากในภาษาค่าง ๆ ตามที่รวบรวม

เอามาใช้ข้างบนนี้ ใช้จากินพูดแทบทงหน จะมีพูดจากินหมากแต่ของไทย

และของเขมร แต่เขมรเองพูดจากินพูดก็มี ส่วนในไทยไม่มีพูดจากินพูด

เลย ดังที่เขมรจะได้คำจากินหมาก แทนคำจากินพูดไปจากเรากได้แต่

ทำไมเราจึงกินหมาก ผิดพวกทกินพูดอยู่แต่ ไคดเดียวก็ไม่ทราบอีกเหมือน

กัน ในภาษาไทยใหญ่เขากใช้ว่า กินบู คือ กินพูด ไม่ได้ใช้จากิน

หมาก

หมดคืบ นี่เป็นหมากยังไม่แก่ หน้ายังไม่เต็ม หรือเขี้ยวในยังไม่
 แข็ง ยงมกตองกตางอยู่บกร หมากหน้าหวาน หมากอย่างนี้ "ชาว
 วจ" ชอบกิน ความไม่จบปาก ปากจะได้ไม่หนา ถ้าดำหวับเขี้ยวได้
 พาน เห็นเขี้ยวเปิดออกเป็นฝอยต้องขึ้น จากเขี้ยวปาก แต่กินนม กิน
 อ้อยคี่ เมื่อก่อนนี้ หมากคืบชนิดที่แก่หน่อย เขาไซมาเป็นซีกแดง
 เขี้ยวตากแดดเก็บเอาใจกินเมื่อต้นหน้าหมาก เรียกว่า หมากแห้ง ทวง
 พายัพ ไซมาเสียบคอกหรือทวงตากแดด เรียกว่า หมากพวง ถ้ากินสดๆ
 ก็เป็นหมากเขี้ยว ถ้าขายเป็นคำ ๆ พร่อมทงพญูจับก็เป็น หมากส้ม
 แปลว่าอะไรยังไม่ทราบ ทวงนั้นหมากแห้งหายไป พบแต่หมากอแปะ
 คือเขี้ยวเปิดออกออก หินเนื้อหมากเป็นแฉน ๆ ตากแดด ทำอย่างนี้ระดวก
 กว่าเขี้ยว ถ้าไม่ทาเป็นหมากอแปะก็ทาเป็นหมากหิน คือ ผ่าหินออกเป็น
 ซีก ๆ ส่วนเปิดออกก็ลดกเอาเปิดอกในจักเป็นฝอยเป็นจกตมรอบตูกตาก
 ใจตากหาก แห้งแดงขาวหน้ากิน หมากอแปะหรือหมากหินมัก ไซไม่
 อ่อนไม่แก่เป็นคี่ คนชอบกินว่ามันกรอบ ดังที่หมากที่ไปชนเขาจากคี่
 ค่อนข้างแก่ไปก็เรียกว่าหมากกระเตอะ เพราะเนื้อเหนียวเคี้ยวไม่ค่อยออก
 เป็นชนิดแข็งก็ไม่แข็ง อ่อนก็ไม่อ่อน ผ่าคี่ทำเป็นหมากอแปะก็ไม่ได้
 เหนียวหนักเป็นอย่างชโก่ ดังที่จริงเรียกว่า หมากชโก่ หมากชนิดนี้ของ
 เขี้ยวเปิดออกทบมนใหญ่แบนแล้วตากแดด เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าหมากทบ
 ถัดจากหมากกระเตอะก็ถึงหมากส่ง เป็นหมากเนื้อแข็งแล้ว แต่เปิดอก
 ยังไม่เหลืองสนิท ดังที่เปิดอกของเขี้ยวอยู่กับ หมากส่งนั้นคนมีฟันชอบ
 กิน ความร้อนแตรมพามัน เขี้ยวก็ง่าย จะตากทงตูกหรือมาเป็นคำ ๆ
 ตากแดดก็ได้ แต่หมากอย่างนมอย่างมาก จบฟันแกง "ชาววจ" ไม่กิน

เห็นจะมีอาเรกโกดินมาก หมากส่งน โนอินเตียตางแห่งเขาเขาไปคัมเตีย
 กอน เพื่อให้อาเรกโกดินเบาบางไป หมากที่ตูกคาคันจนเป็ดอกแดงเป็น
 ด้้อย่างที่เราเรียกว่าด้หมากตูก หมากอย่างนี้ เดยตภาพแห่งความเป็น
 หมากส่งแดง เป็ดอกเห็นขอมมาก เฉาะยากเตียเวตา คองเขาแซ่นาได
 โนไหบต้อยให้เป็ดอกมนยับ เน่ายุบไปเอง จึงเอามนชนมาฉกเป็ดอก
 ออกได้สะตอก หมากอย่างนี้เรียกว่าหมากยบ ตางที่เขาใจผิดเรียกหมาก
 ทุบที่ทาจากหมากกระเตอะว่าหมากยบกม หมากยบนั้นเป็นซก คนแก่
 ชอบกิน มีกตมเหม็นคๆ เห็นจะกินกตมอย่างปลาร้า หมากยบนั้นถ้า
 ไม่ได้ไหยบไว้เป็ดอกจะแห้งตอนเอง แต่ซา เเนอหมากจะเป็นด้ซัด ไม่นา
 กิน เป็นหมากทมชายตามร้านแซกแคกอนเรียกกันว่าหมากตงด้วง เห็น
 จะมาจากทนม หมากยบถาแห่งอยู่ในเป็ดอก ตูกข้างโนแห่งหคควดคตอน
 คิงกรอกๆ จึงเรียกว่าหมากเกวาระ คิงขอเอาตามเตียงของมัน คำว่า
 หมากตงไทยถิ่นอื่น ๆ ไม่มีใช้ เรียกเป็นหมากตูกทงนม นานถว่า ตูก
 กับ ตุง รัง จะเป็นคำเตียวกัน

คราวนี้จะพูดถึงพดู พดูนั้นเขาเขาเรียงซอนกัน ๘ โย เรียกว่า
 เรียงหนึ่ง ทำไมจริงเรียง ๘ โย ไม่ใช่เรียง ๓๐ โย ตามใครก็ว่าไม่รู้
 พดู ๓๐ เรียงเป็นกาหนึ่ง คือเขามิตรวมกัน ถ้าเป็นกาใหญ่ เป็น ๓๕
 เรียง ๒๐ เรียง แดะ ๒๕ เรียงกม พดูทคตเอามาแต่โยงามๆ เรียกว่า
 พดูยอด ถ้าพดูมีโยเด็กโยน้อย เน่าข้างแห่วงข้าง เป็นพดูชนิดที่จะ
 ทงแดง เขามารวมกันแล้วเอาโยตีๆ ขนาดใหญ่ห้อมค้อกที่ เขาเชอก
 ผูกมัดเป็นกากระบาด เรียกว่าพดูกลุ่ม มีแต่เวตาพดูแพง ตามปกติพดูนั้น
 อยูกอยู่แดงไม่มีใครคองการกินพดูกลุ่ม นอกจากคนจน พดูโยเหตองๆ
 นัยมกนว่านากนมีรสไม่เผ็ด โยก็ไม่หนา ไร่จับไต้งาย มักคตเอาไต้งาย

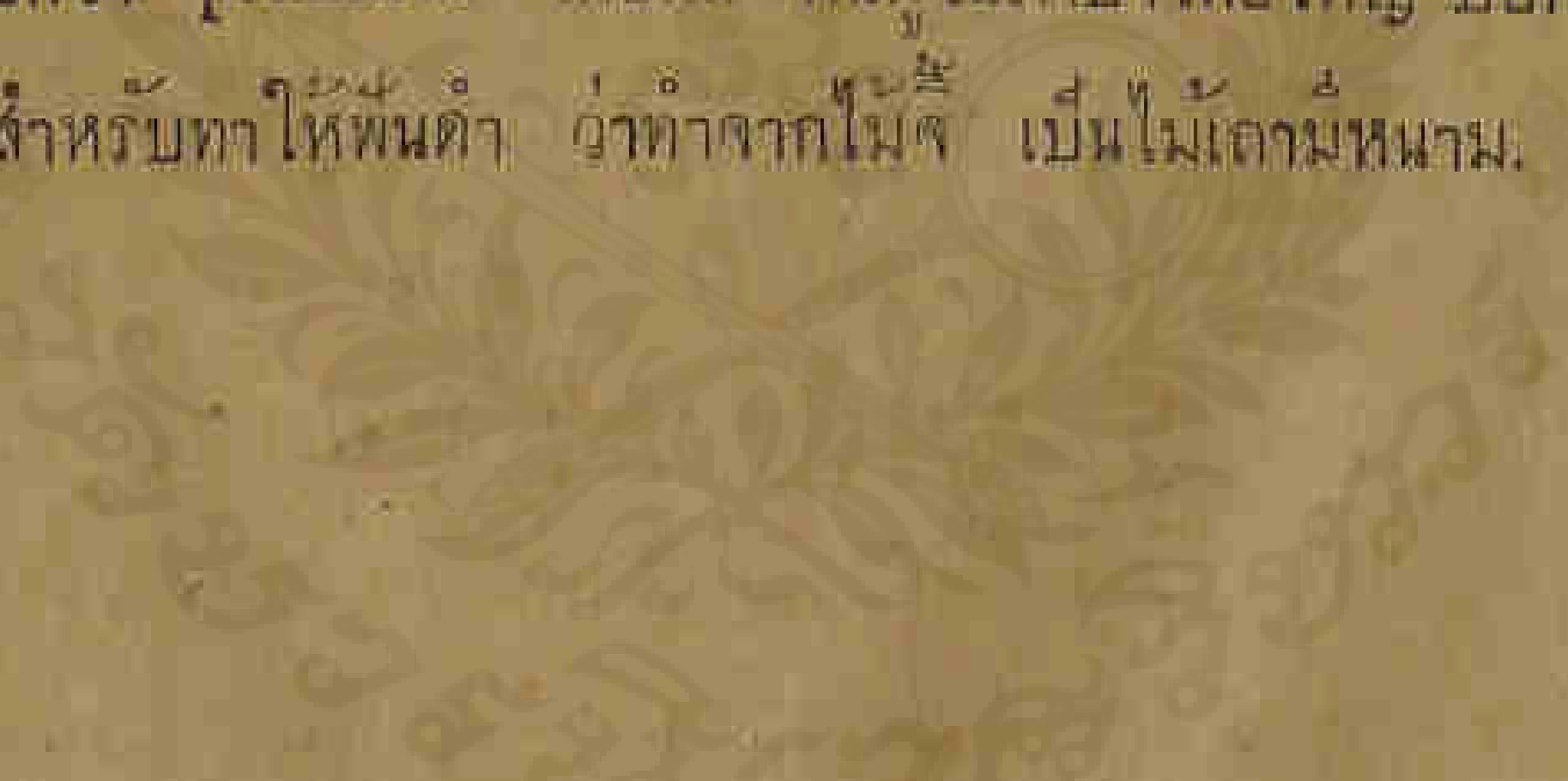
ได้พานรับแขกในเวลาว่างการ พุดอย่างพดงเรียกว่า พุดคืด พุดจับ
 กำหนด ๒๐ งาม มดแต่ดวงในพานแม่ ไชยงานข้างล่างกำลังงาม ถ้าเป็น
 พุดดีเชียดจัด ใบหนาใหญ่ เรียกว่า พุดทองหลวง พุดที่เก็บเอาไว้นาน
 นาน ๆ ในเวลาตัดคืดพุด ต้องนำไฟให้คายหนึ่งเดี่ยก่อน จะได้ไม่เนา
 เก็บไว้ได้นาน เรียกว่าพุดนาบ จะนาบกับกระทะทองไฟให้ร้อน หรือจะ
 ใส่อุดเตารีดก็ได้ ทางอด้านแต่พายพเขา ไชยง ของเขาจึงเป็นพุดหนึ่ง
 ไม่ไว้พุดนาบ

พุดลงหมากพุดแดง กถงยุ่น แต่ยุ่นไม่มอะไรจะพุด และก็ได้
 พุดมาแดง จึงจะขอพุดถึงยากินกับหมาก

ยามุน เห็นจะไม่คืดพุดอะไรก็ได้รู้จักกันทุกคน ยามุนนม
 ยาคง ทำเป็นคองยาว ๆ ยามุน ชอบบอกในคองแดง แต่ยามุนนมเห็นมม
 หยาบกว่ายาคง แต่ดมม่น้อยกว่ายาคง คนเคยกินยาคงแดงก็ไม่อยากกิน
 ยามุน เพราะเคยกินยาคงจนเคยคองแดง ยัง ขาม่อย ก็พุดยามุน แต่
 ด่มนคาคงมากกว่าและราคาถูกลงว่า

ยาคง นี่เป็นยาเดินใหญ่แต่หยาบ สีขาวหม่น รดไม่ร้อน ราคา
 ถูกกว่าขาม่อย แต่ขมยาหยาบ ได้ยินบอกราคาทางวิทยุกระจายเสียง
 เดิมชื่อ เป็นยาดีชาน่ากิน เดิมตะเขี่ยคมาก ว่าทำจากขอดยา เนื้อขานม
 ไม่มีรสขม พุด "ชาวจอง" ชอบกิน ยังมยาที่ออกคองอย่างหนึ่ง เคยเห็น
 เมื่อเด็ก ๆ มีตามร้านขายหมากส้มคืด คือ เขาเดินยาพอดคาค้าง ห่อใบ
 ตองเป็นคาค้าง ๆ เสียบเข้ากับเหล็กแหลมให้เป็นวงกลมรอบเหล็ก และ
 เหล็กนั้นกับบนท่อนไม้เพื่อคองคืดได้ ใครมาขอหมากส้มคาค้าง ก็
 ลอดยาเอาไปห่อหนึ่ง ททาเขนบกคนคืดขามากไป ถ้าข่อยให้หีบ
 ยาเอาเองตามชอบใจได้ มักหีบเอาไปมากเกินสมควร

พุดองเรื่องหมาก ๑๓. ถ้าไม่พุดองคางา ๆ ด้วยจะไม่ครบ ๑๔
 เป็นของสำหรับเคลือบฟันให้ดำ ในสมัยที่นิยมฟันดำดังนั้นก็ฟันงาม
 จรทาเอากระดาษหุบเบบชน ๆ คัดไฟให้ลุกแดงเอาใส่ในหลุม เอาเศษเหล็ก
 เช่นผาดไถนาทับกระดาษดำตั้งดู แดงเอาผ้าขาวมาคลุมตั้งครู่ จึงเอา
 เหล็กขนาจรูมเบบยางคาคคทเหล็ก เอายางนกาตงรอนฮุน ๆ พอกหน้า
 ทาฟันทันที ทิ้งไว้ชาจะแห้งทำไมดี ฟันที่เคลือบด้วยไฟแดงจะคืน
 แดงไวหลายวันหลุดออกได้ เพราะละอองของทำคไวทากันทุกอัน
 เหล็กเก่าที่มจคคอยู่ ถ้าใช้เอาเข้าไฟชาจะโตจมากแต่เร็วเข้า คคว่าใช้
 เหล็กทไมเคยไซทา จนหมกตางไวในเรื่องฮิเทนา ฮยารูกคนคคฮอเอง
 เกิดเรื่องจกเตามาฬ นายก็ ฮยไพริ ฮธิบายให้ฟังว่า เมื่อเด็กเคยทำ
 ใหญ่ใหญ่ไซตฮยเต็มฮ การทาจคจจจรอนกคกม เคยไคยพมามากเหมือน
 กันแต่ไม่ได้สนใจ จึงจำไม่ได้ อย่างไรกค จรทาจนจรูตคจจเป็นฮยง
 ที่เรงเรยทว่า primitive โดยแท้ คคคคในภาษาไทยใหญ่ บอกไว้ว่า ๆ
 เป็นยงสำหรับทาให้ฟันดำ ว่าทำจากไมจ เป็นไมเถาหมนาม.

ไปพระบาท

กลางเดือน ๓ เป็นเทศกาลนมัสการพระพุทธบาทที่จังหวัดสระบุรี
แต่ก่อนนั้นถ้าใครมีกำลังแคะโอกาส ก็พยายามชักชวนกันไปให้ เพราะ
ถือว่าได้บุญแรง ถ้าไปให้ถึง ๓ ครั้ง ๘ ครั้งก็ไม่ตกนรก การไป
นมัสการถึงหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อย่างไปไหว้พระพุทธบาทตงนเป็นคติ
นิยมทนมอยู่ด้วยกันทุกอิทธศาสตร์ เพราะเป็นธรรมเนียมของผู้ที่มีความเดื่อม
ใสศรัทธาในสิ่งทศนหนบถ ย่อมกระตือรือร้นอยากได้เห็นได้บูชาสถานที่
และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเนื่องด้วยพระศาสดาผู้เป็นต้นศาสดาของตน แม้
สถานที่ตั้งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นจะอยู่ห่างไกลเท่าไกลไปมายากก็ ผู้ทศนศรัทธา
แก่กล้า ก็ไม่ยอมท้อถอย เป็นพยายาม กระเทียมกระกายไปจน ได้เพื่อเพิ่มพูน
ศรัทธาปล้ำพระของตน ประชาชนในทศนศรัทธาเคยกันก็ไปเมืองเขรุตระเดมใน
ประเทศปาเลตโคไน อันเป็นเมืองกำเนิดแห่งทศนศาสดานาน พวกรทนหนบถ
ทศนศาสดาอิสถาม ก็พยายามไป เมืองเมกกะ และเมืองเดมิชะ ในประเทศ
อาหรับ อันเป็นที่ประดิษฐานตั้งถาวรของพระโมหันตผู้ค่นศาสดา ว่า
ทางฝ่ายทศนศาสดาพราหมณ์และพุทธศาสดา ก็คือเอาสถานที่และสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ในอินเดีย ซึ่งมีอยู่มากมายหลายแห่ง เป็นที่ซึ่งตั้งมคธจาริก
เดินทางไปในมัสการ ด้วยเหตุนี้ประเทศอินเดียจึงได้ชื่อว่า เป็นบุญเกษตร
คือเป็นแดนเนาบุญในพระศาสดา และเรียกผู้ไปนมัสการ สถานที่
เหล่านั้นว่า ผู้ศรัทธา หรือ ผู้ไปบูชา แปลว่าคนดี และเรียกการไปอย่าง
นี้ว่า บุญยาศรา คือการไปบุญ

ตั้งหรือสถาปนาคัดตั้งหรือตั้งมาต่างแห่งก็ตั้งอยู่ ในที่ห่างไกล
 จากชุมนุมชน และผู้ไปนมัสการจากที่ซึ่งอยู่ไกล จำเป็นต้องหาที่พัก
 อาศัยอยู่ไกล ๆ กบถสถานถนน เพื่อแรมคนอยู่ไต่หลาย ๆ วัน ให้สม
 กบถยากเย็นชานหาชานท่ามาจนถึงได้ด้วยความลำบาก ในภาษานั้น -
 ฤกษ์ฤกษ์มาอย่างนั้นว่า ครตยาครกะ ทเวเรียภพถนภบวชในคำฉันา
 เชนหรือชนธงาพวกเคียรถย ก็มีความหมายของเขา ในทำนองเดียวกัน
 คือ เป็นพวกเต็มอนหนึ่งเดินทางชานท่าเพื่อบรรจุ โมกษสถานอันเป็นแดน
 นรพานของเขา เมื่อมีคนมาชุมนุมนมัสการสถานศักดิ์สิทธิ์มากก็เกิด
 มั่งปลุกสร้างจนชั่วคราวรวบรวมบริเวณสถานถนน ด้วยความจำเป็น
 สำหรับเป็นที่พักอาศัย ของพวกตีปี่ปู้ช และ ใช้เป็นที่สำหรับ ประกอบการ
 บุญกุศลตามพิธีกรรมพวกอื่นไปด้วย ในกิจ ครนต่อมาตั้งถนนหนทาง
 ไปนมัสการกันมากเป็นปกติก็ถูกกาดประจํา มี ตั้งปลุกสร้างจนไว้วาง -
 คราวสำหรับเป็นที่พักและท่าบุญจึงกลายเป็นดังก่อสร้างถาวรจน ดอน
 บริเวณตั้งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นประธานแห่งสถานถนน เมื่อเป็นดังนั้นก็
 มคนเผ่าตูด ตั้งเช่นที่พระพุทธบาทก็มีพอกษาพระแต่ละตั้งเป็นเมือง
 พระพุทธบาทชน เรื่องปลุกสร้างที่พักแรมสถานต่าง ๆ เป็นของถาวรจน
 น ในที่สุดก็หาแบบอย่างมาสร้างเป็นระเบียบตอมดังที่เห็นประธาน เช่น
 ไบสถันแตรวิหาร เป็นต้น ดังที่เห็นกันอยู่ในเจดีย์ ถัดสร้างเป็นวิหารเพิ่ม
 เติมแทรกกระหิวางระเบียบของตนถาวร จะตามเดี่ยวหรือหงตั้งตามก็เรียกว่า
 วิหารทิศ ถัดสร้างตรงมพระเบียงตอมทิศเป็นข้อคอก ก็เรียกว่าวิหาร
 ทิศ ดังที่พระนระอย่างนั้นเป็นเมรุ ก็เรียกว่าเบียงตอมมรอมเมรุมาศ
 ซึ่งเป็นประธานว่า ทบเกษศร เห็นจะแปลว่าเจดีย์เป็นทบที่พัก เวชก
 ครองที่เบียงวิหารทิศ ถ้าม ว่าเมรุทิศ เวชกตั้งก่อสร้างตรงศคของทบ

เกษตรทรงล้มสำหรับพระนางสวดว่าล้างหรือล้าง เห็นจะเป็นคำเดียว
กับล้มค่านในภาษาดั้งฤๅ และล้มล้างในภาษาบาลี แปลว่าททำศพ
เผาศพ หรือฝังศพ

ถัดมาแต่เรื่องทกดาวใจข้างคนใหม่ เมื่อเกิดมทสำหรับตั้งปราชญ์
พิถีพิถันได้มาก ๆ ก็มีคนมาออกกร้านขายของขายอาหารกนชน ของที่นำ
มาขาย ในชนคนมักเป็นของชาวพนเมืองแถบนั้น ทคนเคื่อนมานมดีการ
เห็นแปลกตา ก็จะได้ขอหาเอาไปเป็นของตระกูลหรือเป็นของแจก
แก่เหล่าญาติมิตร สถานที่นั้นครกครนสนกสนานชน กลายเป็นเทศ์กาด
งานออกกร้าน ออกตลาดประจำปี สำหรับใคร่เที่ยวเตร่ หากความสำราญได้ออก
ส่งหนึ่ง และผู้ที่ไปชุมนุมกันกนจัดจนเป็นตั้งปราชญ์คนดกตงน เพราะมุ่ง
ไปหาหนอขายบุญเป็นตติง แมจะหาความสนุกเบิกบานใจเป็นไปในทาง
ที่ไม่เจือด้วยอบายมุข พวกที่เป็นพาดแต่พวกเจ้าชู้ประคติน ถ้าจะมี
ปนอยู่บ้างก็คงเป็นจำนวนน้อย ไม่ถึงกับจะทำให้สถานที่นั้นเสียหายคลาย
ความขลังความศรัทธา เพราะทุกคนต่างระมตระวงเมื่อเข้าไปในสถานที่
ศักดิ์สิทธิ์เช่นนั้น ประกอบทั้งบริเวณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ยกเอาพระบาทชน
มาเป็นควออย่าง ก็มป่าเขาเป็นทเที่ยวได้มาก “จะว่าด้วยป่า ๆ ก็ไม่รก
ชฎ จะเที่ยวเตร่เดินเห็นกง่าย จะว่าเขา ๆ ก็ตงามหนักหนา เป็นฉาก
ชนอยู่ใกล้ ๆ กัน วนหนึ่งจะเที่ยวกนสักกดูก็ไม่ต้องบนบ้ายลำบากยาก
เย็นก็ไปได้ จะว่าด้วยพมท ๆ ก็หาเดนนานงควอบางแห่งเป็นตำธาร บาง
แห่งก็เป็นหินดาษ บางแห่งก็เป็นชายป่า เค็นตักเห็นอยหนึ่งหรือสอง
เห็นอยก็ไม่เขอ จะว่าด้วยกระบวนถาเตงถาโหนในเมืองไทยที่ตงนชุกชุก
ยังกตงามทงนุก ใครเคยเข้าไปจนถึงที่ตงนได้บ้าง” (พระนิพนธ์สมเด็จพระ
กรมพระยาตำราจราชานุภาพ ในเรื่องเทศ์กาดพระบาท)

การไปนมัสการพระพุทธบาทแต่ก่อนคงจะเป็นตงน คือได้ทั้งบุญ
 ได้ทั้งความสนุก คนจึงกระตือรือร้นอยากไป แต่ไปกันไม่ได้สะดวก
 เพราะสมัยนั้นยังไม่มถนนหนทางสำหรับรถยนต์จนถึงบริเวณลานพระ
 บาทได้ในเวลาอันรวดเร็ว เรื่องรถยนต์ควา หรือชนกนจนแข่งซาหกแตะ
 ถึงตายยังไม่ เพราะเขาไปกันทางน้ำ ถ้าไปจากกรุงเทพฯ ก็ต้องลง
 เรือรอนแรมตามทางไปหลายวัน เพราะแจวกนไป มีหม้อข้าวหม้อแกง
 เครื่องทำครัวแตะทนอนหมอนมุ้งไปด้วยเสร็จ ถ้าเป็นคนแก่กนหมากก็
 ซาตครกซาตคะบั้นไม่ได้ เพราะเป็นของต่ำคัญแตะจำเป็น แจงออกแตะ
 กนไปวันยงศา คนทไมม่กาตงทรพยกอาศัยโดยสาร์เรือเขาไป อาศา
 ออกแรงแจงให้ ค้างตงทไหนักแตะจอตหงต้มอาหารแตะหยดพักหลบ
 อด รวมกนเป็นพวกหลาย ๆ ตา ทพกอย่างนมกอาศัยศาตาทาวด
 เป็นทพงเพราะสะดวกกว่าทอน ขอนุญาตจากพระท่าน ประเหมาพระ
 ท่านใจดี เออเพื่อให้ความสะดวกเกือบทุกอย่าง เมื่อเดินทางนงจบแจ
 หรือออกแรงแจงมาตงวันครนหยดพักจอตเรือหงหาอาหารกนกนอมแตะ
 ก็ไดพกผ่อนนอนหลับ ภายงไม่นอนกนงคูกนอย่างสนุกสนานเพราะ
 มากคนแตะใจเดียวกันจนกว่าจะงองแตะเข้าอน รุงเขาก้อออกเรือแจง
 ออกแตะค้อไปใหม่ พบเห็นอะไรกมเวลาดูเวลาชมได้คಾಮสบาย
 เมื่อเดินทางคองนงแกรวอชุกบทในเรือหลาย ๆ วัน นพุดตงชุก
 ไมคองมหน้าทแจงกเป็นธรรมดาจะตองรำคาญใจ เกิดรำคาญใจไมม่
 อะไรทำกคองคต แตะทกคนกกมกคตงดกเมยทไมได้มาควย นเป็นวิสัย
 ของชุกทรกถูกรกเมย ภายงไม่มดุกมเมยกคตงคูกก แตะชกเป็นทงนง
 ระแวงเฮามาาก ๆ ควย ถ้าไม่มทงสองอย่างกนกเป็นอดมคคชนเองกได้
 เหตุจกเกิดมอวรรณคคชนคปลกยอยจำพวกหนงชน ในภาษาไทย คือ

เจ้าพจนีราศ์ ซึ่งแก้ก่อนตนรู้หนังสือขมขมแต่งกันมากก้อาเตยจน เกิน
 ทางซอดแอตมากกับเรือ เมื่อผ่านพ้นตาบดโตหรือพบอะไรเขาที ก็เขา
 ซอนน ตั้งน นาคงเป็นภระที มีความรักความ ในใจนึกเห็นเป็นอย่างไร
 กอดอดเขาออกมาค้แม่พรพรรณนาไปตามแบบเคงทนยมกน ครวญครว
 ราวพให้เขากับเรือ เกิดเป็นซอกความอนไฟระชนตป็นนาเป็นคัว ตง
 ทายเขาตั้งนตั้งน ไปเปรียบกับเมยหรือครก หรือถ้าจะเปรียบกันไม่ได้
 ก็ไถดครวญค้คถึงอย่างซาดยอาจรณทคอง "นราศ์ร้างห่างเหต่นหา"
 หรือไม่กระแจะความ ซอตรงตั้งยคุรคไปต่าง ๆ แต่งตามตกษณะน เป็น
 เค่งตามอารมณทฐักนกเห็น ไม่ได้มุงประ โยสน้อไร โดยตรง นอก
 จากกระแ่งแ่นพอให้สบายใจ จึงมคกับเค่งนราศ์พรพรรณนาการเคินทาง
 ในส่มยบัจจุบัน ซึ่งไปรตยนตรรัถไฟ ไม่มีเวลาเห็นอะไรไคเคิมค
 เพราะ มุงหน้า เขาจตหมายปถายทาง ไปให้ถึงไคเร็วเทวไค เป็นคควยไมม
 เวลาเหมือนเมอกอน เพราะตะนน เมอเห็นอะไรทผ่านไป ก็เห็นไค
 แพงบเคียวแ่นผ่านพ้นไป "ไม่ทำให้กคชารมณตั้งเทอนใจ เมื่อน้าเขา
 ไปพรพรรณนา ฉางทอานแ่นวคไม่เป็นรศ เพราะเขาอย่างองเกาแต่ไม่ได้
 แก่ไซให้มุนเขากนทกยบัจจุบัน แ่นให้ตรงกับอารมณคความรศค คคนออก
 ทางจถาผู้หญิงชวแ่นนราศ์บาง เขาจะเขาอย่างครวญถึงครกเหมือน
 กบทยุชชวครวญบั้งโหมหนอ ถ้าเขาไม่ครวญก็หมายความว่าเขาคคคอง
 เราสู้เราคคคองเขาไม่ได้

ข้าพเจ้าเล่าการเคินทางไปพระบาทของตั้งมยก่อน แคแชนเอน
 เหมือนเขาไปไหว้พระบาท เพราะพรพรรณนชกเรองอยบอยๆ แคจ
 ข้าพเจ้าเขียนตามอารมณของข้าพเจ้า นกอะไรไค เห็นชอบมาพากด
 ระหว่างทางทฆานมา ก็คองจวไปตามเรองทคคเห็น บคน ก็ไคเคินทาง

กับเรือรอนแรมมาหลายวันจนสุดทางททาเรือ ก็คนเคียดใจเพราะ
 โทดเข้ามาแล้ว ขนจากเรือแล้วไปบก นึกเดินทางรวมกันเป็นหมู่ไปใ
 ฆ่า ถ้ามีเด็กผู้หญิงแต่ละคนแก่มาด้วย และเดินไกลไม่ไหวก็ชนข้าง
 ขนเกวียนว่าจ้างเขาไปตั้ง เดินทางกันอย่างนทมิเวลาเป็นของเราไม่ได้
 ไปรดยนค้แก่นกัปรุคปราดอย่างรบริอน จึงทำให้ได้รับความเพ็ดดเพ็ดน
 เจริญใจ ขมนกขมไม้และป่าเขาตามธรรมชาติได้ดบาย การไป
 พระบาทของคนแก่ก่อนมคังน คือ คังใจไปหาเหอนาบุญ ทำประทักษณ
 เวียนรอบและเขานมัสการและบิตทองพระพุทธรบาท แดวกอชชฐานขอพร
 แดงแต่จะนิกขอเช่น "ถารักใครขอให้ได้คนนั้นด้วย บุญจึงช่วยปฏิบัติ
 ไม่ขัดขวาง อยารุมโรคาทิวสารปางค้ ทงรูปร่างให้ราวกระองค้อนทร"
 ออกจากมณฑลพระพุทธรบาทแล้ว ก็ไปตระขงที่เขาแขวนไว้ตามค้างดา
 รายให้คังหง่างเห่ง เพชประกาศบุญททำใจให้รูถงเหตุเวดาคาทพทกษรคษา
 ทนน เมอจะลงจากพระพุทธรบาทก็ให้ทานแก่พวกยวจกอนพพกทมอยุเรยง
 รายตามทางข้างบ้นโค หรือศรัทธาจะทำบุญอย่างอื่นอิกก็ได้ เพอกาจค
 ความตระหนึเหนยวเนนซึ่งเป็นบาปให้เบาบางดงไปบ้าง รุดค้ว่าเมอโค
 บุญแล้วใจก็ผองแผ่ว ค้อจากนนักไปเทยวป่าเทยวเขา เขาตาแดงแต่
 โยกาสร่วมด้นกครกครนกนตามดกษณะของผูเบ็นดปบุรุษ เพราะนานๆ
 จะได้ไปสักครงหนึง และไปก็ไมโดงาย ความรุดค้จึงผคกยทไปกนใน
 ดมยน

เสร์จมนมัสการและเทยวแดง "อภวณทตาบาทพระชินวร" เดิน
 ทางมวดงเรือไม่แเวทใหม่อกเพราะจะเร่ง "เรื่อรุดรับมาหวาดมร" น
 เห็นใหม่ ได้บุญและได้รับความเบึกบานใจแดง ถ้าเบ็นกวกค้ต้องค้ดคัง
 เมย ทนอยุค้อไปโคหรือ ค้องรบริคมาอย่างไมทนพกผอน พอถงบานขง

ได้เห็นผู้ที่เรารู้จัก ใครคอยต้อนรับเราด้วยหน้าตาอันยิ้มแย้มแจ่มใส เพราะ
ต้องจากไปเป็นเวลาดำหทัยจนรู้สึกเกรงมากจน แม่เมื่อไปหากว่าจะ โกรธ
กม กตมตกม ได้ฉายด้วยศดถง

การพักผ่อนหย่อนใจไปเปิดย่นอากาศตากอากาศ ทำนง่าเป็น
สิ่งหนึ่ง แห่งชีวิต ของคน ซึ่งมี การพักผ่อนช้อยู่ ใน ระหว่าง เหวดดาชาด กับ
เทวดาค้า ค่างมาย่างแย่งด้วยความรุนแรง เพื่อกว่าหพาเอาวิญญาณ
ของตนไป ถ้าการพักผ่อนหย่อนใจของท่านเป็นเหมือนอย่างคนแต่ก่อน
เขาไปกินชง ไต่ทองบุญและ ความสนุกสนานกันไปไหนก็ เชื่อว่าถ้าไป
หนังสือการพระบาทอย่างนใดบ่อย ๆ ถึง ๓ ครั้ง ๘ ครั้ง อันเป็นจำนวน
เดียวกับ "๓ วัน ๗ วัน" ที่พุดออยปากดบลกััน เป็นไม้มีศกนรกแน่
เพราะเทวดาค้าไม่สามารที่จะแย่งเอาวิญญาณของท่านไปได้ ด้วยท่านมี
เทวดาชาดคอยคุ้มครองป้องกันตัวท่านอยู่ เหตุคนคนแต่ก่อนจะรีบเร่งวิ่ง
สนุกสนาน ก็ขาดพระชาติสร้างนาไม่ได้นั้นแหละเป็นวณนธรรมดั้งเดิมของเรา

ข้าพเจ้าจะไม่แต่งตำนานพระบาท ขึ้นแต่กใหม่อะไรใหม่ และจะ
ซ้ำซากเหมือนกบที่เขาดูซ้ำ ๆ กันมาแล้ว จะขอเล่าแต่เรื่องไปพระบาท
ตามความรู้สึกของข้าพเจ้า เมื่อไปครั้งแรกราว ๕๐ ปีเศษที่ล่วงมาแล้ว
เปรียบเทียบกันดูกับที่ไปครั้งหลัง ๆ เมื่อมรตยหนักแน่นไปตงพระ
บาทได้แล้ว ความมีความผิดแปลกแตกต่างกันอย่างไร ข้าพเจ้ารู้เรื่อง
พระบาทมาตงแต่เด็ก เมื่ออ่านหนังสือออกแล้ว เพราะเคยอ่านนราศ
พระบาทของสันทรภู์ แล่อยงได้ย่นเขาเล่าว่าไปพระบาทกันเดือน ๓ ข้าง
ขึ้น จนเพญเดือน ๓ เป็นวันดังกลุของงาน มีคนชนไหว้พระบาทในวัน
นั้นแน่นกว่าจนอื่น ๆ ทั้งหมด ถัดจากวันนั้นแตงกต่างพากันกลับบ้าน
บริเวณตามพระบาทก็กถ่ายตภาพเป็นป่าไปตามเดิม จนถึงข้างจนเดือน

๕ กัมโหมกนอกครึ่งหนึ่ง ว่าเป็นพวกมอญแฉะประชาชนที่อยู่ห่างไกลพากัน
 มาไหว้ ที่เสอนมาเป็นเดือน ๕ เห็นจะเกี่ยวกบเดินทวงมาไกลเกินเจดก
 หลายฉนั้น จะมาเร็วกวานคงไม่ระดอจ เพราะยังไม่ได้รับจระเกบเกยจ
 ชาวักเป็นไต การนมัสการพระพุทชบาททรงหลงนส่งนุกกว่าเดือน ๓ เห็น
 จะเป็นเพราะมีชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลออกไปพากันมามาก แต่ในบดิน
 คงไม่เป็นอย่างนั้นเด้อ เพราะใคร ๆ ก็มาได้ระดอจทุกทิศทุกทาง ฉาง
 คนก็ว่าไปเที่ยวพระบาทในไกลต่างเดือน ๕ ไมค้ เพราะอากาศร้อนไปเที่ยว
 ไทในบริเวณพระบาทต้องระจ้ง ด้วยจะเจอสั่งปฏิญจที่หยอดกันไว้อย่าง
 ไม่เขือเพื่อมาแค่ตรงกลางเดือน ๓ พนกลางเดือน ๕ ไปเด้อ เขาว่าพอก
 สักคัวป่ามีช้าง ถึง เด้อ แต่สักจ้ออะไรค้อมีอะไรพากันไปไหว้พระพุทช
 บาท ชะรอยเจ้าพอกสักคัวไปไกลจากคนไปประชุมกันอย่างครัดครน
 แปลกใจเห็นไม่ได้เรื่อง เพราะมนุษย์ตกปล่านนถ จึงพากันหลบหนีเข้าป่า
 ไปไกลแต่ยั้งคราง ครนคนไปหมดแต่จกกลบมาถนเดิม แต่เขามาที่
 ดานพระบาทเพื่อคู้ว่ามีอะไรชอบมาพอกถมนุษย์ทงไวบ้าง คนไปเห็นมัน
 มากนผตปลก ก็สำคญว่ามีพากันมาไหว้พระพุทชบาท เป็นทำนอง
 เดียวกับปลาสร้อยทงมากในหนาเดือนสามเดือนสี่ ภายชนไปตามดำนา
 เป็นฝูง ๆ ซึ่งผู้เขยงชายเรือปลาออกถ่ามนเตนนถ ภายหลังทไปจางไซ้
 บนทคนเด้อ คนเห็นมันมากถคปลกก็ประจอยเหมาะกบถคุณนคอย ก็
 เหมาะเขาว่ามนถายพากันไปไหว้พระพุทชบาท เพราะด้วยคความเด้อมิได้
 ในคความคักคักขของพระบาท จึงได้มคความเข็ดชกนเป็นอย่างคความรู้
 ของชาวบ้านเจ้าค้อ ๆ สืบเป็นประเพณกนมาอย่างนจะเป็นใดบรกรรมง
 ฐาพเจ้าทราบเงา ๆ ว่าเขาไปพระบาทกนทางบงเงาเจ้าพระยา เดิม
 ไปเรือแจว ภายหลังนเรือไฟ เรือเมถนเด้อ ก็ไปกบเรือชย่างหลังน

แต่จะไปทางไหนถึงไหนไม่ทราบได้แต่ன்றมยเอาตามเรื่องทอาน เพิ่ง
 มารูเมื่อ ไทแดง ว่าต้องผ่าน กรุงเก่า แล้วยก ทางไป ตามดำน้ำ แควประดัก
 ซึ่งมยชคนามาจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ และมารวมทางลับท่ากับแม่น้ำ
 ตพบุรีทกรุงเก่า แล้วยกไปตามดำน้ำประดัก ผ่านอำเภอนครหลวง
 ผ่านบ้านอรุณภูมิ ซึ่งเคยมีชื่อเรียกว่าเป็นย่านตำบลท่ามิดและเครื่อง
 เหล็กโตดในสมัยนั้น ตัดไปกลองท่าจอเรือในอำเภอท่าเรือ ทชื่อ
 อย่างนี้ กบชกอยู่ในคองแดงว่า เป็นย่านปลายทางน้ำ ทจะชนบทไป พระบาท
 เรือทมาจะคองหยุดแต่คนชนบทเดินทางคือไปด้วยเกวียนด้วยช้างซึ่งเขามี
 ใจให้เขาหรือเดินไป เป็นระยะทางราว ๕๐๐ เส้น หรือ ๒๐ กิโลเมตร
 ถึง ทท่าเรือในฤดูเทศกาลพระบาทเห็นจะสนุกครันครนมากไม่ต้อง
 สงสัย ในนิราศพระบาทจึงกล่าวว่

ถึงท่าเรือเรือยดกนอดแอ

ดูจอแจจอคริมคดงชุม
 ทหนาทธาราบประทบหยุด
 ชุกตชนของชนกของดุม
 เต็มยงใครใครนงระวงคุม
 พร้อมชมนุ่มแน่นหน้าค้ำดาว

เมื่อออกเดินทางชนบทไปแล้ว อยู่ทางนี้ใครเฝ้าเรือ ตามธรรมเนียม
 คากคองม เป็นผู้ที่มาใกล้ แต่ไม่มีโอกาสไปไหว้พระพุทชบาทเพราะตก
 หนาทเฝ้าเรือ แต่ภายหลังตั้งตองกรันเพราะพอลจากบ้านอยู่ทนทรบจาง
 เป็นผู้เฝ้าให้

ข้าพเจ้าอ่านนิราศพระบาทแล้ว นกเห็นภาพบริเวณ พระพุทชบาท
 เป็นคู่เป็นทระว่ คงตุนุกเหล็ดเอเกิน และตั้งทชยากเห็นทตักคือ ป้าเขา

แฉะตา เพราะคงแต่เกิดมากไม่เคยเห็น ผดกบเตกต์มยน์ ชงมของทาง
 ไปเห็นได้ระตอกกว่ากนมาก บ้าทอาพเจ้าอยากเห็นนกกคอบ้าเราทมคนไม่
 ใหญ่ ๆ ขนดต่าง มีทง ไกรกร่างยางขุงสูงระหง ตึงปดิงปริงปรระยงค์
 กนทรงตั้งกถนผืนฝาง มระมอจพดจงพดของชองนาง หดนเกดอนเกอนทาง
 กนพดจางเตนพดจางหวางเนน อยางทอาพเจ้าเคยทองบนผกหัดอาจนจาก
 หน้งด้อมุดบทบริพทจมาคองแต่เด็ก อาจนแฉจรัสกตามประสาเด็กว่าเป้น
 ดัถานทนารนรมช อุดมดอยดุกไม้หดนเกดอนเกอนทาง ยิงคนทเขาไป
 พระบาทกตบมานำเอาชองป้ามาฝากดักข ยิงทำให้เห็นธภาพป้าหน้าเทียอ
 ไม่นอย ถ้าไปถิงจะเกบดุกไม้ทหดนเกดอนเกอนทางให้ด้นุก แฉจจะ
 เกบเอาดุกหวถาน ทเขาเคยพ้ามาฝากเด็ก ๆ เอามาชนกันเงินเดี่ยให้ระใจ
 ขาพเจ้าเคยเห็นธากภาพป้า ซึ่งเข้ากรอบเป้นแผ่น ๆ ประคบใจเป้นแฉจ
 ทหน้า โรงหุ่นกระบอกคองทเชิดหุ่น ถัดยอกมาเขาเขียนเป้นภาพเรอง
 จันท ไกรพอมนาง โมรามากตางป้าดูแฉจรัสกจมใจ เห็นบ้าทในภากพธาก
 เป้นดัถานทนารนรมชนำเทียอนางจิงเงินเทียอเกบ ดุกพนทนเคยนเรียบแฉจ
 วาบริน ดักจากนพนางแห่งทในกรุงเดี่ยอถ มีป้าเขาดำเนนไม่เห็นเป้น
 ทย์อม ๆ เย็นคาน้ำสบาย ไม่รทตาเพราะมีเจ้าบ้ายแจจคดามไปททำดา
 คดามงานของชรมชชาติ ให้เดี่ยไป เมื่อได้เห็นภภาพป้าในธากอย่างนท
 ให้กระหายอยากไปพระบาทเป้นทสุด แต่ไม่พ้งธองทางจะไปได้ จนโค
 เป้นทนมแฉจจิงได้ไป แฉจว่าไปทางรถไฟ ไม่ได้ไปทางเรือเหมือนเขาไป
 กนเมือกอน

ขาพเจ้าไปรถไฟชงยทเบียดกนอย่างอดแฮ เมือจจากรถไฟท
 ดัถานทาเรือบดอ ก็ไม่ได้ไปเกือจนไปชางเหมือนอย่างท ไม่นรัสพระบาท
 กต่างไว้ แฉจว่าไปรถไฟแจกถ่ายพระพุทชบาทชงบคนเตกถกการแฉจ

เขาเดาว่าเมื่อก่อนพวกชาวบ้านแถบนั้น น่าจะเกี่ยวพันกับนางมารร้าย จึงให้คน
 ชาวกรุงเทพฯ ๑ นางและชไป เรื่องซึ่งอ้างอย่าไว้ใจต้องระวังให้มาก ถ้า
 เป็นผู้หญิงสาวชาวกรุงนี้ไปบนหลังช้างแต่ดำพัง ล้วนคนนอกนั้นเห็นตาม
 ไปมักมีเรื่องเดือดร้อน คมดัดภาควางข้างที่เป็นชาวบ้านป่าคดีร้าย อาจ
 ไล่ช้างหลบเข้าป่าเข้าดงพาหายไป ผู้หญิงสาวที่นั่งอยู่บนหลังช้างคนเดียว
 อาจตกไปเป็นเมียนกก็ได้ จะไปติดตามร้องหาเป็นไม่จำเป็น เพราะในป่า
 มีทางแยกมากทาง มีต้นไม้พุ่มไม้ชนิดรกปกคลุมบังกั้นหมดทั้งต้องช้าง
 ลงแห่งถึงอยู่ไกล ๆ ก็มองไม่เห็นกัน เพราะมีทางแยกตลอดจึงนั่ง ถ้า
 เดินแยกแตกหมู่ออกไปตามดำพังอาจหลงทางได้ ผู้หญิงสาวชาวกรุง
 เทพ ๑ คนหนึ่ง เดินทางคอนเขมเพราะว่าแดดไม่ร้อน พลัดพลอหลงทาง
 ไป จนถึงเวดาคอนเขมขอสั่งแล้วก็ตามไม่พบพวก ชนเดินต่อไปก็
 กัดใจเสีย เพราะเขาเดาเห็นว่าเดินทางไปพระบาทในเวดาค่าคนมักเจอดี
 ชนนั้นตามไป คดอศทาง เพื่อหาโอกาส ตะครุบตัว เมื่อเสดอ และพลัด
 พลัด หมดหนทางจึงย้ายบนชนไปอยู่บนยอดดกอไม้ ไม่ช้าก็มีพระตั้งข
 หมูหนึ่งเดินผ่านมา หญิงสาวจึงตะ โทษขอให้ช่วยด้วย แทนที่จะช่วย
 พระตั้งขเหตานั้นกตของหน ทจะนึกว่าเป็นนางไม้มาหลอนหลอนอก ถ้าคิด
 อย่างนี้ใครเลยจะกล้าอยู่ มีผู้หญิงสาวอุครชนไปอยู่บนยอดดกอไม้ในเวดาค
 จะเข้างกาดครวณขอสั่งอย่างนี้ ใครจะนึกว่าเป็นคนจริง ๆ ค้อมาตั้งทศ
 โหใหญ่พวกเพื่อน ๆ ไปถึงพระบาทแล้ว เห็นหายไปคนหนึ่งจึงได้ออกมา
 ตามจนพบ หญิงสาวคนนั้นจึงรอดจากการเสกเบญจกษอย่างน่ากลัวของเขย
 รถไฟเลิกทพาราพาเจ้าจากท่าเรือไปพระพุทธรบาท หยุดพักตาม
 สถานีหม่มหมู่บ้านป่าเป็นระยะ ๆ เมื่อรถไฟหยุดที่บาง ไทมตมีชาวบ้านมา
 ชายของโดยเฉพาะชายชาวหาดตาม ชาวเจ้ามองดูชาวหาดด้วยความสนใจ

เพราะเคยได้ยินใครพูดว่า ชาวหาดบางโฮมคึกคักน้อยเกินดี จะหา
 ความมั่นคงถนอมดีไม่มี เท่ากับคนชาวเห็นยอหนึ่งเปด้าๆ ไม่มีกะทิ ชาว
 กรุงทซ้อเอามากิน คอเจ้าเจ้าของชาวหาดตามว่าไม่เห็นมัน เจ้าของหัวเรา
 ยมเขาระว่า ชาวตงหนงสันมะพร้าวไปตงชกยงไม้นอกหรือ นมนี้เรื่อง
 รุรด์ของใครก็ของใคร จะให้เหมือนกันไม่ได้ ชาวเจ้าคดงถ้าชาวบาง
 โฮมคึกคักชาวหาดตามชาวกรุงเทพฯ คงไม่ชอบ เขาคงคิดว่าไม่เป็นรด์เพราะ
 มันมากไป ทำให้เตียนดินเตียนคอกกินไม่ได้มาก ที่บางโฮมคึก นีราศ
 พระบาทเกล้าจพรพรรณนาไว้ว่า

“ถึงบางโฮมคึกมีชาวคระพานช้าง

บรรดทางครบร้อยห้าสิบเงิน

มีโพธิ์พุ่มชุ่มช่นระรินเย็น

ไม่วางเงินตั้งป่ป่รุษเขาหยุดเรียง”

“บ้างชายของสองข้างคามทางบ่

จ่านรรจาจอบแจออกแซ่เตียง

พี่แกดั่งไล่ให้คชสารเคียง

เห็นของเรียงอยู่บนรานทงหวานคาง

“แต่นายานนเขาวากงกอกอง

เห็นชาวกรุงกนกดุ่มทงหนุ่มถาว

พี่คถันไล่ไล่ช้างให้ย่างยาว

มากามราวมรคาพนาอัน

“ตมกระพ้อช้อหอบผงกจดหวน

บักษาครวณูเพรียกพุกฤษ์ในไพรธันท์

ดูเหวี่ยงแก้วแจ่มจับน้ำใจครั้น

ไกลเดือนชนชานเขาจากภู

เรื่องข้าพหตามบาง ไชมคแต่หน้าปากกิ่งดอกกิ่ง เดือนถือรู้ไปถึง
บักขไค่ ดังกับบอกกันไว้จา ถ้ามาพระบาททอยากินนายาบาง ไชมคเป็น
อนขาด ระยะทางจากท่าเรือทงบาง ไชมค ๓๕๐ เด็น ถ้าออกเดินจากท่า
เรือแค้เข้า เดินอย่างสบายกทินเวลาชั่วโมงเศษ พอรู้สึกเหนื่อยและทิว
กหยุดพักชออาหารและชางหลตามบาง ไชมคกัน ถึงชางหลตามจะไม่มันัก
ไซกินคางชางไค่

ข้าพเจ้าไปพระบาทคราวนั้น แม้จะเห็นสภาพของป่าผิดไปจาก
ภาพทนกเห็นใจกคิด แคกไค่เห็นสภาพป่าจริง ๆ จามันเป็นอย่างไร นึก
ไว้อย่างวิธรมยักเป็นผคหมตนั้น แทนจะไค่เห็นทเคียนราบริน กดับ
เห็นแคกก่อไม้ไม้เส็งเคร็ง แดะคั้นหยิวาจนรกไปทุกหนทุกแห่ง ครงทาง
เคนมรอยร่องเกวชนเห็นวงกเวชนมแต่มีนุฟง ภาพทนกเห็นเป็นอุตมกคิ
ไค่กกายเป็นตรงกันชามหมด นกคภาวและจิครกรว่า ป็นหน้าเป็นตังไม้จริง
ล็กนคเคียว คูคู้ ลูกไม้ทงาหลนเกิดอนไกลอนทางกนพดางเคินพดางหวาง
เนนคไม้ กงมคิงทเคยพบ ในป่าอนเมอภายหลงกเหลอกกจนเขาว่ามัน
เป็รยวแะฝาดเค็ยลัดใจ กอ์เขวอะไรมากด่ากัไม้ คูมันงามคิไปเส็ย
ทงหมด นชางพเจานกคถือ โดยทคตนเองไมรู้คความจริง กการวาคถาวรเขชน
เป็นเรองของคความงามคความไพเราะ กอ์หรือจิครกรเมื่อเขาจะชมหรือ
วาคป่าเขา จำเป็นจะคองนำเขาคันทไม้คไม้งามของป่าเขาคมดงภาพท
เป็นจริง มาคแผ่ให้คุดองกกระนนหรือ ถ้าเขาวาคเขชนเขาคอ ๆ เหมือน
อยางนนักไม่มงาม ไม้มีเพวระ เป็นอยางเคียวกับเรองเค่งประวคคของ
บุคคต แดะเรากัไมคองการคูลังทไมเจริญตาเจริญใจ เป็นทำนองเค็ยว

กับสิ่งที่ไม่มีอะไรคบแต่งไว้ภายนอกเพื่อให้ดูงามและปิดบังภายในไว้ให้
 ด้กวางดกตบ เรากชอบนถชอบเห็นนรมย์ไปต่าง ๆ ตามนิสัยและจิตใจ
 ของบุคคล พอเบ็ดเมยให้หายตตบเห็นแจ่งเสยงตวแตกนหมอกหมตรต
 แม้จะงามถึงงามไม่เท่ากบที่เราหนักเห็นเอาไว้

จนจะถึงพระพุททบาท รถไฟเตกที่ซาพเจาหงมากก็หยุด มคน
 ดงไปไหวเจ้าพ่อเขาตลกทมองเห็นคำดอยูเชิงเขาทางขวามือ เห็นเด็ก
 หนุ่มชวบ้านป่าสองคน มาค้เกิดเทงเป็นทำนองประโคนชอฮรูซึ่งแดงแต่
 ไครจะศรัทธาบูชาเจ้าพ่อ ซาพเจาเห็นผู้หญิงและพวงจัน ๔-๕ คนดงจาก
 รถไปบูชาถึงศาล ที่ไม่ไปก็ดงจากรถเตจตุรูปเทยนบูชาอยู่ข้างทาง
 เพื่อขอความคุ้มครองภัยจากเจ้าพ่อ เขาเต่าว่าเมื่อรถไฟผ่านมาถึงทน
 ถ้าไม่หยุดเคารพ ก็เกิดอาเพทรถเตยเตนค่อไปไม่ได้ ตุศาลเจ้าพ่อเขา
 ตกแดงตภาพของภูมิประเทศที่แวดตอม กรูตักกรนครามอยูบาง เพราะมี
 ตกษณะงยบเซยบक्रमเคืออย่างไรชอบถด เคยได้อานจากหนังสือ หรือ
 ไดยนจากที่เขาเต่าให้ฟังหรืออย่างไรก็จำไม่ได้ว่า เตมทนมแต่เจ้าแม่
 เมื่อตมเตจพระนเรศจวมหาราชเสด็จมานมา มีนุกราบทุดให้หยุดประทับ
 เพื่อทรงตักการะบูชาเจ้าแม่ แต่พระองคครัดจ่าเจ้าแม่ ننเป็น ไครซึ่ง
 พระองคจระตองทรงบูชา แต่ครัดตักพยอกจา "เป็นเมยซาไมเตหรือ"
 ครัดแตงกเสด็จเตยค่อไปไม่ได้หยุดประทับเพื่อทรงตักการะ ขณะนั้น
 แม่ตงภูบนมาตอยทพระพกตรของพระองค เป็นเหตุให้ประชวรถึงตตบ
 แดงค่อมาไมซาที่เสด็จตจรรคต แต่พระวิญญาณของพระองคมาตงเป็น
 เจ้าพ่อเขาตกรวมกนกับเจ้าแม่ นเป็นเรื่องนยายชนคของชวบ้าน เพื่อ
 เพิ่มพูนความนับถอแแดงเกรงกจวแก่ผู้ทผ่านมาจะได้มีการจะกราบไหว้

ข้าพเจ้าไปถึงพระบาทและขึ้นไปนมัสการแดดแดดชื่นชมตามบริเวณ
 ดานพระบาท ซึ่งเขาปลูกเป็นร้านโรงไม้ไม้เครื่องปลูกชนชวคราว พน
 ฟากมุงแฝกมุงคาอยู่เรียงรายเป็นคตาด ชายของกันและของอื่น ๆ เห็นเป็น
 แดงกันไป แต่จะมีของอะไรบ้างจำไม่ได้หมด รู้แต่ว่าคตอหนึ่งเป็นร้าน
 ขายผ้าต่าง ๆ ของพื้นเมือง ถัดไปเป็นร้านขายดาบแต่มีรูปแปลก ๆ
 หาดายอย่าง คางชนิดคตอเงิน เครื่องใช้ไม้สอยซึ่งเป็น ของชาวชนบทแต่
 ของชาวต่างเมืองนำมาขาย ข้าพเจ้าเป็นพระยาน้อยชมคตาด คตอที่
 พรรณนามานี้ เพ็ดนกว่าคตออื่น ๆ เพราะเป็นของแปลกกว่าที่เคยเห็น
 เป็นปกติในกรุง ทงคนขายก็พูดจามีใจเยี่ยงผลกว่าที่เคยฟัง เห็นผู้หญิง
 ล้างเจ้าของร้านต่างคนรู้ดีกว่าถ้าไม่ใช้พวกนางเมื่อก็คงเป็นพวกนางใหม่
 แน่ ร้านอีกคตอเป็นชนิดแบกบดิน เขาขายของป่ามีรากไม้ท่อนไม้ต่าง
 เรียงไว้เป็นกอง ๆ รู้ได้บ้างเห็นคตอเป็นเครื่องยาเพราะเคยได้ยินได้ฟัง
 มาว่า คนไปพระบาทเขามักซื้อ หม้อชกคน พระยามอเหตถ ดกจน เถา
 กุดยเป็เรียงแะอะไรอื่น ๆ ล้วนเป็นเครื่องยารักษาโรคทงนเห็นทจจะชอ
 ไปจากร้านแบกบดินคตอตนเอง นกถึงถูกหวดลานชนมาได้ เทียวหาตาม
 ร้านเหล่านี้ถ้าจะมีขายบ้างหรือไม่ ก็ไม่พบจะคิดตา เดินต่อไปอีกสักครู่
 ก็เบ็ดงอทานออกมาว่า "นนแน ยูนเอง" ลูกเจ้ากรรมชนคนมขนาดเด็ก
 มากจึงมองไม่ใคร่พบ ทำไมไม่มีขายอยู่คตอเหมือนดังที่ใหม่ราชพระ
 บาทว่า "มันจับหวดจับเบยออกเรยราช" ราชากถูกเบยด้วยหวดระเบยเท
 นน ถ้าคิดเทียบราคา ๓๐ เบยเทากัย ๓/๘ ของต่างก็ กราจนไม่พบ
 แต่ถูกหวดลานเทานน ยงพบกระเซ้างดา พันธุ์ คางปัดกรฤษ บุหร
 พระราม แะถูกกตงกตางคอง ของเหล่านี้ใครไปพระบาทหมกชอทานา

ฝากเด็กผู้หญิงเด่นชายของ ล้วนเล็กผู้ชายไม่สู้ชอบใจเพราะเอามาจน
กินไม่ได้

หยุดพักกินข้าวจากทางอนทราณเจามัชาย เป็นกับข้าวของไทย ๆ
มีน้ำพริกปลาดุกกรอบ ลูกนางหมูตอง และปลาแห้งแดงไม้ เป็นคั้น เป็น
ของเขาเตรียมไว้ขายถวายพระ หาชนิดเขา "ถูกชอบ" ไม้ อย่างอื่น
ก็มีจากพวกกล้วยเคี้ยวผัดและหมี่ผัด เป็นอาหารจำพวกเดียวกับที่เขาขาย
ตามบริเวณ โรงบ่อนต่าง ๆ แค่อ่อนที่ไนกรุง กินแล้วออกเที่ยวใหม่
ด้วยกำลังคนตาดีใจ เจ้าอุเขาตุถิเคย ๆ อยู่ดกับพระบาทนนแสดะ
มันหมายใจมาคงแคแรกเห็นวาทของตองจนตที่ เกิดมากก็จริงนแสดะทจะ
ได้จนเขาบ้ายบ้นจนไปด้วยตนักใจ ซึ่งเมื่อนกเทศบกับในบคน ถ้าไม่
จำเป็นเห็นจะไม่ชอบบ้นจนไปบ้นแน่ เวดายนบเป็นเวดาบ้ายแคตร้อนเป็รียง
รูตกร้อนผ่าว ๆ วูบ ๆ ตงจากเขาแสดะเตนเคอองอยู่ในตถาด เพราะมากบ
เพื่อนรุ่นเคอจรวมตวยกนตองคนเทานน แดะเราทงตองกยงไม่เคอมานานก
ตนักได้ โอภาสเหมาะถของนภนมาอย่างนนแสดะ มากแคตจแสดะมาสำหรับ
ตำรองไวผดตกไม้ จะนอมพกค่างแรมกตวงคินกนทไทนทไม้เคอคกน
ไว้ แคเจตายนนบงไม้คด เพราะกตตงคินเคนคูอะไร ๆ ให้ตงใจเสี้ยกอน
แสดะจกคดเรอองพอน นบ้นเวอองของคินทนมกตงรูนกตง ถึงคราจจะ
มากมาทเคอจ ไม้มวรอให้ชกชว เรอองทจเรนิกจกพกทไทน นอนก
ไทน ทวชตบากออย่างไร เป็นไม้เข้าใจตวอย ขอแคให้ไต่ไปตงเวจ
ประโยชนกแสดะกน ช่างหน้าจเมบ้นอย่างไรก็ไม้นึก เพราะคินแคได้ทง
เคอจ ถ้าเป็นมูใหญ่กตจจะไม่คิตของเคอจมกนเป็นถารใหญ่ จนกระทั่ง
ชวคต่าหมากกคชเคอจเคอจไม่คาย เคอจมหนัก ๆ เขากก็เจบไม่ไต่ไป
เพราะคคแคตงทงเคอจ

ขอทนาตั้งเกิด ในการไปพระบาทควาณน กิตเห็นประชาชนชาว
 จีนไปนมัสการกันมากถึง กีบสร้าง โรงกินแจะและที่พักสำหรับ พวก สัปบุรุษ
 ของเขา ต่อกันที่ ไคซังเป็นท่นบถอ ตามชาวจีนรวมนับถือด้วยสถานที่
 นนทคองมทสำหรับต้นคองแจะม ไบเซียมชเลียงทาย คตอคจนมเภา
 กระจกและจุดประทัดตั้งปงบั้ง เพราะเหตุ ไคชาวจีนจึงนิยมนับถือ
 พระบาท ก็เพราะเขาเด่าแจะถือว่าสถานที่นั้นเป็นที่สถิตย์ของพระเจ้าปอกง
 ถ้าแปลกันตามคตอควาพระบุทรวงแจะทง ๓ คอ รัตนตรัย พระเจ้าปอกง
 นุดอไปถิงเมืองจโนวา เดิมก้อยู่ในเมืองจีน ภายหลังจะด้วยเหตุผดออย่างไร
 ไม่ทราบ ท่านเด่าจไปเสียดจากเมืองจีน แล้วย่นด้าเกาเข้ามาเมืองไทย
 แะมาสถิตย์ยังทพระบาทนไม่กตบไป พวกจีนจึงพากันมาไหว้ แม้อยู่ถิง
 เมืองจีนตามกาดกตอบุญยาครา ซามน้าซามทะเลมาไหว้ เมื่อกตบไปยัง
 เมืองจีน เขาพาทบอพรานตางเนอบรรรชวดคิตไปด้วย ว่าเขานาคักกิต
 สัตถ์เกิดารพดโรค คตอคจนซำระตางบาปแะความออบปรียัญญเว
 เป็นทำนองเคียดกับชาวฮันคทอยู่ห่างไกลแม่น้ำคงคา มาเอาหน้าโนแม่น้ำ
 นนไปฉะนน ด้วยเหตุนี้ในบริเจณพระบาท ไม่ว่าสถานที่ ไคซังชอบมา
 พกต พวกจีนก็ไปตั้งเป็นสถานที่บูชาจนไว้ สำหรับพวกสัปบุรุษชาวจีน
 ไปกราบไหว้ สัปบุรุษไทยก็ไปกราบไหว้ด้วย เพราะเป็นความเชื่อถือ
 ซนคทมาคระเกาเคียดกัน จึงเซากนไคตั้งนทถนม เกิดเป็นผดประโยชน์ร้าย
 ไคแะระคความครกครนแก่พระบาทจนอกมากมาย ทั่วมบุญทั่วมความเชื่อ
 ถือเซากนไคทงจีนแะไทยเป็นพนองกันดุกแฉง
 ชลน่นหมกชนมาไคจามาพระบาทคองเทยวถา เพราะเขาว่าสมุก
 นก อานนร่าคพระบาทพรรณนาคความงามของถาแะเรองไปเทยวถา

นึกเห็น ทเดียว ว่าคงงาม หยคยชยเหมือนฉากดระกร ในถาของชาตระวนชงท
 พระบาทกม เพราะ "ศัดาแดงจาวคงดาวคง เป็นเมฆม่วงมรกต
 ทบทมแดง" อย่างนดาโกไปเห็นคัจจริงจะเป็นชอญคาทาน้อยไม่ นกชอ
 ภาพมาณจกร ถากนรชมไต นจะไปกนทางไหนหนอ ตามคนทเขา
 เดินผ่านมากแล้วกน ถามแดงเขาบอกว่ายูไหนโทดมาก คองไปแต่เจ้า
 จงจะได้ คกดงเป็นอนไม่ได้เห็นถา ไม่ได้ "เทยวชมห้องปลอองหินเป็น
 กุหอย นพายชยหยาดหยกตงเมตณ" มาพระบาททงทไม่ได้เทยถารูตงหน้า
 อายมาก ไม่กล้าบอกให้ใครรู้ เพงมาชยายให้พงตราจตนเอง ความจริง
 เจ้าตาประทมและบ่อพรานดางเมอ ชงในนร่าศพระบาทกดาถึงกชออยู่โทดๆ
 หากไม่ได้ชอกชอกถามเขา เขากใจดำไม่บอกให้รู้ คกเวถาเย็นแจะไป
 กนชาอถรานหนง พกกิงเรองนอนชนมาได้ จงปรารภเรองหาทพกนชน
 กบเจ้าชองรานเขาบอกจวารานเขากนทพกเป็น โรงแรมอยู่ไนคต เขาพาเจ้า
 ไปดูทางหตงราน ไม่ไหวมนชงกจ่าโรงแรมบางแห่งตามหัวเมืองเตยชก
 หองนา หองตอม อยู่ทไหนกไมรูแต่กไมคินกลตงคชช พนโรงแรมเป็น
 ฟากหตงคาเตยๆ ชมเกอบไมพนหอง ย่าเขาไปตงกรอชๆ แกรชๆ ไม่
 ตบายเตย เจ้าชองทจรูจจาวริงเกยจ บอกวามทพกพิเศษเป็นเวอนไม้ตง
 ชนอยู่ทจทายพกตตบายต เขาเป็นคกดงไปดูกพอใจ ทพอใจเพยงแค่มนค
 ถว่าเจ้าไฮเตตปูฟาก ศกจกนเพยงเทาม

คนนนเบนวนนเพญเตยม ๓ บริเวณตานพระบาทมคนเดินชอชกไซว
 เทยวเตรกนพดกพลงน ทไหนมเทศน มหมอตา ทนหมกนคนมุงกนเป็น
 กดุมๆ เตยงระมจ เตยงปพาทยประ โคมกนชงชช รูตงกวาศรกกชช
 ตนุกต ฉาทานอานนร่าศพระบาทคชอนม ทานจจะนุกเห็นภาพพระบาทตมย

นนใดค ๕ เห็นเป็นอย่างอุตมกคิของกตทเคียว ๕๕๕ ขอให้อาพเจ้านาข้อความ
ในนิราศคขอนแก่นถ่าวไวด้วย คงน ๕๕

“ ๕๕๕ ๕๕๕
ประจวบจนสุริยนเย็นพยับ
๕๕๕ ๕๕๕ ๕๕๕
ไม่ไคศพทเชงแซด้วยแตรตั้งช
๕๕๕
ปีระนาคฆ้องกตของประ โคมคัง
๕๕๕ ๕๕๕ ๕๕๕
ระฆังหงังหงังหง่างเตียงครางกริม

“ ๕๕๕ ๕๕๕
มโหรีปี่โณจับ ใจแจ้ว
๕๕๕
วิเวกแจ้วกตของ โยนตะ โพนกระหิม
๕๕๕ ๕๕๕ ๕๕๕
ทุกททบตั้งปบุษกพุดพม
๕๕๕
รุกขาครมครอบแดงพระจันทร์

“ ๕๕๕ ๕๕๕
เส่นาะเตียงเทศนาปจณาถาม
๕๕๕
ไนต้นนามเตียงต้นนเนินตั้งช
๕๕๕ ๕๕๕
เป็นวันบรรณรศีร์จิวร
๕๕๕
พระจันทร์ทรงกตครจนา

“ ๕๕๕ ๕๕๕
ไฟตะเกียงเวียงรอบพระมณฑป
๕๕๕
กระจำจบบจันทร์แจ่มแอร่มผา
๕๕๕
คอกไม้พุ่มจูงงามอร่ามตา
๕๕๕
จับทีถาแดงเหตอมเป็นหลายตาย

“ ๕๕๕ ๕๕๕
พระจันทร์ส่องคองยอตมณฑปสูง
๕๕๕
ในหน้ามูขเงางามอร่ามฉาย
๕๕๕
นกบินกวอดพวงคพร ๕๕๕ ๕๕๕
๕๕๕ ๕๕๕
พลุกกระจายรยชวงตงตองเดือน

“ คอกไม้ร้องบ้องบับล้นน้ำ
 ไนแหล่งห้ำใครไม่มีเล่มอเหมื่อน
 แคนเคินพดวนออกพันเพื่อน
 จนจนทวเณรทกตอยดบเมฆา
 “ ถึงคเคียงคนคองระฆงเงยบ
 เยนยะเยยบยามนอนรมเพนพา
 เมื่อยามแกนแค้นทเรศเจทนา
 คองได้ยาอุกตางนาคางพราว”

ข้าพเจ้าคบเพื่อนเที่ยวจนตึกเคยต้องยาม ก็พากันไปนอนขงที่ขง
 เขาจกเตรียมใจทวงทายพิกุด เห็นมเตเคื่อผนเคียวทมอนตองใบ และ
 โคมแขวนจุดไฟบริหรห้อยจากเพดาน อย่างอนไม่มี ออ มีจหน้าพาน
 รองได้น้ำใจให้บจนปากดางหน้า ถึงเวตาเขานอนปิดประตูหน้าต่าง
 ไม่เข้าสนิท เพราะมตลกษณะเขาเซตชราภาพ แคนคองนอนกนอยางน
 ความประดายาก มุงกไม่มี ถ้าเป็นเคียวมเห็นจะเคือคือนกดวยงมาดาเวีย
 ชงเขาวารายไม่แพกบทอน ๆ แคนกไม่มียุงเพราะดมแรง และไม่ใช่หน้า
 ผน ตรายงเห็นจะจาคัดหมค คินนนอนไม่หลับ ทนาวเย็นเหลื่อท
 ทนาวในเดือน ๓ อย่างน ชาวบ้านเวียกวาทนาวคอกไม้ เพราะเป็นเวตา
 ที่คอกไคก คอกดาร์ภี คอกพะยอม และคอกอะไรค้ออะไรอีกหลาย
 ชนิดก้างขานสระพรงหอมสนใจ ไคยนเคียงทง ๆ มาจากบริเวณตาม
 พระบาทตักครุใหญ่แควกเงยบเขียบเขินนอนบ่าจริง ๆ จนรุ่งราง ๆ น้า
 ค้างคก ไคยนเคียงพมพาคังมาแคว่ ๆ พอดจ่างหน้อยระโงกหน้าออกไป
 ดู เห็นพระคองคคองกตเคิมไปหมค คงมีหลายตบองคเห็นกตคบักต้าง
 ถ่ายหนอยมตบปบุษ ตักกา พากนมาทาบญคักบาตรเป็นแถวหน้าตัก

บ้านเขา ก็ตายเป็นเห็นห้องแถวไม่มุงสังกะสี รู้สึกว่าตากยไปเที่ยวหัว
 เมืองไกล ไม่ใช่มาเที่ยวบ้าน ร้านขายของอย่างปากก็หายไปมาก ก็ตาย
 เป็นร้านขายของต่างประเทศ คงอาจจะหาได้ในกรุงมณฑลไป ก็ไป
 โน่นมีคกแบบสมัยใหม่ว่าเป็นโรงตั้งกระแสไฟฟ้า ถ้าจะเปรียบก็เหมือน
 คนแต่งตัวต่างคนเคยชินมาอยู่ในหมู่พวกชาวบ้าน ถนนหนทางที่
 แคม ๆ ก็กลายเป็นถนนรถยนต์เดินได้ถึงบริเวณถนนพระบาทที่เดียว
 เจริญรวดเร็วผิดกว่าแต่ก่อนมาก แต่ว่าทำลายความวิจิตรกมลเห็นเรื่อง
 สภาพของบ้านเขาเฉยเกือบสิ้น

ข้าพเจ้านกกลงชาวเกษม ราชทองแดง ที่เจ้าฟ้าธรรมรเบศร์ทรง
 รงนาไว้อย่างนารนรมย ผดกับราชทองแดงที่ข้าพเจ้าไปเห็นมา นก
 ถึงสภาพของพระบาท ในหนังสือปูน โฉนดจากคำฉันท รู้สึกเห็นความดี
 ของคนแต่ก่อนได้เป็นอย่างดี เป็นเช่นนี้เอง คนแต่ก่อนเมื่อว่างงานว่าง
 การแล้ว ถ้ามีโอกาสก็เป็นพยายามไปไหว้พระบาทให้จนได้ เพราะกลัว
 จะได้ไปกตองเตรียม สวรรกนหงายวันเหตุ ด้อยไปยากลำบาก และกินเจลา
 จึงเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจ ให้เบิกบานเมื่อไปถึง นอกจากได้บุญแรง
 แล้ว ยังได้เที่ยวได้ดูสิ่งดีในกรุงในเมืองไม่มี ถ้ามีเหมือนกันแต่ในกรุง
 มณฑลว่า ก็คงไม่อดตัวให้ลำบาก เงินแต่จะไปเพื่อสนุกกันอีกอย่าง
 หนึ่งก็จนใจ ถึงทงหลายมาแล้วของอีกของผ่านไป จะย้อผลดบไปให้
 เหมือนกับเก่ายอมไม่ได้ มักแต่ภาจรูปหน้ากนเรอช เมื่อจวงแดงก็เป็น
 เก้า จะเก้ามากเก้าน้อยก็แดงแต่เจลา ถ้ารู้จักรักษาและแก้ไขให้ประธาน
 เขาก็จะเจลาเหมือนกระแสน้ำไหลเรื่อยไป ก็เป็นการจับตอที่ไม่ขาด
 สาย และไม่ตายมีแต่ความเจริญคดกลาย และทรงความนับคดก
 ดกษณะเป็นเอกเทศของตนเองไว้โดยนยาจฉนั้นแต่.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ
ตล.ศ.๑.ม.๓.๖. กิจ ชุมล้าบ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๙ พ. ค. ๒๕๓๐

